

Történeti személynév kutatás*

1. Célkitűzés. A magyar történeti személynév kutatás eddigi eredményeinek az áttekintése nem könnyű feladat, hiszen a szerteágazó tematikában napvilágot látott számtalan mű a helynevek kapcsán megjelenthez (HOFFMANN 2003) hasonló tudománytörténeti jellegű monografikus feldolgozást igényelne. Habár ilyen monográfia mindeddig a személynév kutatás vonatkozásában nem készült, viszont rendelkezésünkre áll HAJDÚ MIHÁLY fontos személynév-történeti szintézise (2003; ismertetésére és értékelésére l. pl. FARKAS 2005, B. GERGELY 2007), amely részletes hazai kutatástörténeti áttekintést ad (erre l. kiemelten HAJDÚ 2003: 328–340, valamint a terjedelmes szakirodalom-jegyzék: 877–955). Nem hagyhatjuk említés nélkül azokat a különböző időszakokra vonatkozó áttekintéseket sem, amelyek általában egy-egy névtani konferencia alkalmával tartalmazznak változó alaposságú helyzetfelmérést (l. pl. HAJDÚ 1969, 1981, 1989; B. GERGELY 1997; ÖRDÖG 2004). FEHÉR KRISZTINA a fentiekől eltérő (ún. nem-pozitivistá) szemléletet követve „elmélet-történeti” tanulmányokban értékelte a személynév kutatás eredményeit (a ragadványnév-kutatás 1872–1957 közötti időszakára l. FEHÉR 2004a, a 20. század eleji személynév kutatásra l. FEHÉR 2004b.)

A fentiek okán jelen keretek között csupán arra van lehetőség, hogy főként az utóbbi másfél évtized eredményeire helyezzem a hangsúlyt, azzal a megszorítással, hogy a vonatkozó időszakból sem fogok teljes szakirodalmi ismertetést adni. Ennek oka a terjedelmi szempontokon túl az, hogy fő célom a magyar történeti személynév kutatás mai helyzetéről egyfajta általánosabb kép megrajzolása, kiemelve bizonyos – fontosnak ítélt – kutatási részterületeket, nem hallgatva el a hiányokat, a személynév kutatás előtt álló feladatokat sem.

Az áttekintéshez célszerűnek látszott BENKŐ LORÁNDnak 65 évvel ezelőtt megjelent, a történeti személynév vizsgálat kérdéseiről szóló munkáját (BENKŐ 1949) kiindulópontként venni. BENKŐ összefoglalása egyfajta korszakhatárjelző programbeszédnek is tekinthető, mivel az addig elért eredmények számbavételén túl a névtudomány történeti személynévvel foglalkozó ágának szükséges módon elvégzendő feladatairól is részletes leírást adott. Ma is megdöbbentő az olvasó számára, hogy mennyire élesen látta a személynév kutatás jövőjét. Az alábbiakban tehát elsőként BENKŐ LORÁNDnak a történeti személynév kutatás feladataival kapcsolatos helyzetértékeléséből, javaslataiból indulok ki az elvégzett és az elvégzendő munka ismeretében, illetve a mai (mindenekelőtt technikai) lehetőségek alapján javaslatot teszek újabb szempontoknak a kutatásba való beiktatására. A tanulmányban emellett igyekszem számba venni a fenti munkában nem érintett, de mindenképpen említésre érdemes rész-kutatási területeket és eredményeket is.

2. A történeti személynév kutatás általános kérdései. A kutatók sokszor hangsúlyozzák a névkutatás (kiemelten is a történeti személynév kutatás) erőteljesen interdiszciplináris

* Készült a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) PD 116414. nyilvántartási számú szerződése támogatásával.

jellegét, ezért (BENKŐ szavaival szólva) „régii személyneveinkkel foglalkozó szakembereknek egy pillanatra sem szabad elfelejtkezniük arról, hogy elért eredményeik nem raktározódnak el a könyvek mélyén, hanem fontos és állandóan használatos segédeszközök lesznek a más tudományágakkal foglalkozó kutatók kezében” (BENKŐ 1949: 245). Az eredmények a nyelvtörténet, a nyelvjárástörténet, a művelődéstörténet, a település- és népiségtörténet, a történeti néprajz, a mentalitástörténet, a gazdaságtörténet stb. számára szolgáltatnak adatokat, információkat, új megvilágításba helyezhetnek korábbi elképzeléseket. Ez a segédtudományi funkció ezért semmiképpen nem lehet degradáló, „negatív értékmérő” a kutatók számára (BENKŐ 1997: 6–7, HOFFMANN 2002: 11). A másik kívánalom éppen a tudományterület komplexitásából és a tudományköziségéből (interdiszciplinaritásából) adódóan az a történeti személynevek kutatói felé megfogalmazott elvárás, hogy több tudományágban is a szükséges jártassággal rendelkezve valóban színvonalas, a segédtudományi szerepnek is megfelelő munkákat alkossanak (BENKŐ 1997: 6), így forrásmunkáik és szintéziseik eredményei valóban hasznosíthatóak legyenek az érintkező tudományágak számára is (erre l. még bővebben HOFFMANN 2015). Ebben kétségtelenül BENKŐ LORÁND járt az élen: ezt igazolják az élete utolsó szakaszában megjelent tudománytörténeti jelentőségű kötetei is (1998, 2002, 2003, 2009a), amelyek nagyrészt az Anonymus-problematika sokrétű feldolgozása kapcsán tesznek tanúságot erről a komplex módszerről és szemléletmódról (l. még TÓTH 2010: 6, HOFFMANN 2015: 17, kötetünkben).

Míg korábban a történészek rendszeresen reflektáltak főként a régi magyar személynevekkel kapcsolatos eredményekre, adott esetben azokra építve alakították ki tudományos álláspontjukat, sőt néhányan maguk is alkalmazták a nyelvészeti módszereket (pl. KRISTÓ GYULA), napjainkban kevésbé látványos a két tudományág közötti kapcsolat. A mai kutatók feladata megfelelő színvonalú munkáiknak a megismertetése, és ezzel együtt a névtudomány megfelelő presztízsének a kivívása, illetve fenntartása (vö. HOFFMANN 2015: 19, kötetünkben).

BENKŐ LORÁND az V. Névtudományi Konferencián elhangzott nyitó beszédében (1997) joggal tette szóvá, hogy a legkorábbi magyar hely- és személynévanyaghoz kapcsolódó „analitikus jellegű bűvárlatokban is, de legfőképpen bizonyos általános névtani kérdések felvetésében a nyelvészeti alapú, szempontú vizsgálattal szemben inkább történeti megközelítés jutott túlsúlyra; úgy is lehet mondani, hogy itt a történészek vették át a főszerepet”. Amely ugyan a nyelvészek számára is újabb gazdag korpuszokat eredményezett, viszont a másik oldalon „az egzaktabb nyelvészeti szempontok érvényesítésének, a nyelvészeti kontrollnak a hiánya” lett érzékelhető (BENKŐ 1997: 9). A helyzet azóta némiképp változott (l. pl. a debreceni helynévkutató műhely tevékenységét – TÓTH 2015a, HEGEDŰS 2015, kötetünkben; a személynév kutatás vonatkozó eredményeit l. alább), de e téren a magyar névkutatás számára továbbra is érvényben lévő alapelv az, hogy megfelelő előképzettséggel rendelkező, a tudományos módszertani alapelveket maradéktalanul ismerő és alkalmazó kutatók az önelvű névkutatás, illetőleg más tudományágak számára is valóban hasznosítható, alapvető adattárakat és összegző munkákat hozzanak létre.

3. A magyar személynévtörténet ómagyar korszakához kapcsolódó kutatási feladatok és eredmények. 1949-ben a vizsgálati módszer meghatározása is megtörtént: ennek lényege, hogy a kutató „egyrészt föl kutatja, összegyűjti és rendszerezi a névadásbeli tényeket, azaz az egész régi személynévanyagot, másrészt a névadás vizsgálatát társadalomtörténeti alapokra helyezi” (BENKŐ 1949: 246). A továbbiakban a magyar törté-

neti személynévkutatás forrásközlő és szintetizáló-elemző eredményeit veszem górcső alá a BENKŐ által előrevetített feladatok tükrében, de ezzel párhuzamosan ismertetem a történeti személynévkutatásban a közelmúltban kibontakozó egyéb, újabb kutatási szempontokat és témákat is. Az áttekintésben mindemellett a kronológiai szempontot igyekszem érvényesíteni.

3.1. Az Árpád-kori személynévek új adatbázisa. Köztudomású, hogy a korpusz-alapú nyelvészeti vizsgálatok csak akkor tudnak eredményeket felmutatni, ha megfelelő mennyiségű, megbízható, lehetőség szerint könnyen kezelhető adatbázisok állnak a rendelkezésükre. A kutatók számára nyilvánvaló, hogy a nehezen hozzáférhető, elszórt adatok fellelése, összegyűjtése egy-egy névtani probléma megoldásához rendkívüli módon megnehezíti a feldolgozást (BENKŐ 1949: 247). BENKŐ LORÁND legnagyobb elmaradás-ként ezért fent említett programadó munkájában a személynévtárak hiányát emelte ki. Korábban már mások is (pl. KNIEZSA 1943/2001²) hangot adtak annak a kíváncsnak, hogy a történeti személynévkutatás is készítse el a maga adattárait, nemcsak saját érdekből, hanem más területek (pl. helynévkutatás), sőt más tudományágak (pl. történettudomány) számára szolgáló segítség gyanánt. „Legközelebbi feladatunk tehát az – írja BENKŐ LORÁND –, hogy a régi magyar személynévanyagot, legalább a családnevek kialakulásának koráig: a XIV–XVI. századig összeszedjük” (BENKŐ 1949: 247). BENKŐ szorgalmazza az adattárak és az okleveles anyagok együttes feldolgozását.

Érdeemes megjegyezni, hogy ekkor még maga is problematikusnak tartotta annak a módját, hogy hogyan lehet „a hosszú latin formátumból [a körülírásokból – N. F. J.]” a kételemű neveket kiválasztani (BENKŐ 1949: 247). A módszertani elvek egységesítésében az utóbbi időben lényeges előrelépés történt, hiszen ma már nem kérdés, hogy a gyűjtésnek minden olyan névformára ki kell terjednie, amely egykor személyek írásbeli vagy szóbeli megnevezésére szolgált, függetlenül attól, hogy mi az adott névadat nyelvi alkata. Ez a kontextust előtérbe helyező szemlélet (vö. SLÍZ 2011a: 18) a Tihanyi alapítólevél helynévi szórványainak az elemzéseiben is nagy hangsúlyt kapott (vö. TÓTH 2015a: 166–170, kötetünkben).

BENKŐ a 16. századig terjedő régi magyar személynévanyag összegyűjtését időrendi egységekben képzelte el. Legelsőként az Árpád-korral kezdődtek volna a munkálatok, ezt követte volna az Anjou-kor, majd a 15. és 16. század; az utóbbi századokra vonatkozó gyűjtést az anyagmennyiség miatt területi (megyei) bontásban tartotta kivitelezhetőnek. Egy Árpád-kori személynévtár nemcsak a nyelvtörténet számára nélkülözhetetlen: a helynévkutatás is (főként a személynévi eredetű helynevek esetében) kétségtelenül érezte hiányát (vö. TÓTH 2009: 46). (Most a többi tudományágra nem térek ki.) KNIEZSA ISTVÁN már 1943-ban felhívta a figyelmet arra, hogy „személynévszótár híján számos helynév személynévi eredete nem deríthető fel megnyugtató módon” (KNIEZSA 1943/2001²: 19, l. még TÓTH 2009: 46). KRISTÓ GYULA történész is hasonló véleményt fogalmazott meg (1976: 17). FEHÉRTÓI KATALIN néhány terjedelmesebb Árpád-kori összeírásra épülő kis személynévtára (ÁKSznt.) átmenetileg igyekezett betölteni az űrt, mígnem KNIEZSA kijelentése után mintegy hat évtizeddel végre megjelent (digitális formában is) az Árpád-kori személynévtár (ÁSznt.) monumentális gyűjteménye FEHÉRTÓI KATALIN több évtizedes gyűjtőmunkája eredményeként (2004). (Az adatbázis összetételére l. FEHÉRTÓI 2005.)

3.2. Az Árpád-kori személynevek vizsgálata. Amennyire öröndetes tény, hogy a régi magyar személynevek tanulmányozása terén az első fontos akadály (ti. egy filológiai alaposságú adattár megjelentetése) elhárult a névkutatók elől, annyira elszomorító a magyar névtudománynak az a nagy adóssága, amely az Árpád-kori személynévadatok etimológiai vizsgálata terén mutatkozik: a 10 évvel ezelőtt megjelent személynévtár adatainak az elemzése ugyanis programszerűen még el sem kezdődött. A korai ómagyar személynévkincs összetételének meghatározása, majd névrendszertani, névélettani, társadalomtörténeti stb. vizsgálata pedig az etimológiai feldolgozás nélkül egzakt módon el sem kezdhető (az etimológiai vizsgálatok nehézségeire l. FODOR 2006, SLÍZ 2011a: 56–67).

Kisebb, például alaktani vagy névtörténeti-névélettani kérdésekkel foglalkozó elemzések (pl. TÓTH 2009, N. FODOR 2010: 22–23, MOZGA 2013) ugyan születtek az ÁSzt. adataira támaszkodva, illetőleg egy-egy adat erejéig számos kutató forgatja és használja a szótárt, de etimológiai jellegű szisztematikus feldolgozásra (vagy annak megkezdésére) – tudomásom szerint – eddig nem került sor. Az, hogy FEHÉRTÓI KATALIN nem vállalkozott a nevek etimológiai elemzésére, érthető, hiszen ez nagyságrendekkel megnövelte volna a munka elkészítési idejét, és – tegyük hozzá – vélhetően egy kutató erejét meg is haladná az Árpád-kori személynevek etimológiai szótárának az elkészítése. Nyilvánvalóan a kötet névanyagának nagysága és a névalakok körüli bizonytalanság (l. pl. az egy vagy két szótagos, bizonytalan olvasatú és magyarázatú neveket) még inkább növeli a nehézségeket, de egy pályázati segítséggel működő munkacsoport számára a feladat biztosan elvégezhető lenne.

BENKŐ LORÁND 1949-ben még bizakodóan írja: „A személynév-etimológiai szótár belátható időn belül való megvalósítása lehetségesnek látszik.” Indoklása szerint: „Ilyen jellegű munkánál korántsem kell, és nem is lehet teljességre törekedni. [...] Egyelőre megelégedhetnénk a keresztnévek, valamint a gyakoribb régi világi eredetű személynevek és családnevek etimológiájának a megadásával” (BENKŐ 1949: 249), majd később ezt lehetne bővíteni a további kiadásokban. BENKŐnek ez a feldolgozási javaslata – amennyiben mégsem munkacsoport vállalja a hatalmas munkát – továbbra is megfontolandó, azonban a személynévfajták (Árpád-kori névrétegek, körülírások, megkülönböztető nevek, családnevek) átfogó, összevont megjelenítése nem biztos, hogy kívánatos és eredményes lenne napjainkban. A későbbi feldolgozások kutatói sem követték ezt az eljárást, hanem vagy korszakonként (l. alább), vagy névfajtánként (pl. FEHÉRTÓI 1969, CsnSz.) vizsgálták az ómagyar személyneveket.

Azt azonban mindenképpen ki kell emelnünk, hogy főként az egyházi eredetű keresztnévek terén SLÍZ MARIANN etimológiai magyarázatot is tartalmazó Anjou-kori személynévtára (2011b) jelentősen megkönnyítheti egy hasonló jellegű korai ómagyar kori névszótár elkészítését, hiszen a két korszak egyházi keresztnévállományában jelentős átfedések vannak. A későbbi századok családnév-magyarázataihoz pedig KÁZMÉR MIKLÓS alapvető munkája, a Régi magyar családnevek szótára (CsnSz.) jelent megfelelő alapot.

Az Árpád-kori névkincs régi magyar közszoói eredetű rétegének vizsgálata terén jóval nagyobb lemaradás prognosztizálható. Nem véletlen, hogy ha az Árpád-kori magyar névadásról általánosságban szeretnénk tájékozódni, akkor továbbra is PAIS DEZSŐ 1921–22-ben megjelent, majd 1966-ban újra kiadott munkáját tudjuk kézbe venni (PAIS 1921–1922, 1966). Kevésbé ismert, hogy PAIS feldolgozása leginkább KUBINYI FERENCnek a Turulban 1885-ben megjelent összefoglalására épül, így nyugodtan mondhatjuk, hogy

több mint egy évszázados szintézis alapján jellemezzük ma is az Árpád-kori magyar közszoói eredetű személyneveket.

Természetesen egy-egy név kapcsán számos tanulmány módosította, korrigálta a korábbi magyarázatokat (l. pl. főként FEHÉRTÓI 2006a), sőt a PAIS által kidolgozott névvo-
natkoztatás elmélete példaanyagait is megszürtte (FEHÉRTÓI 1989). Az elmúlt időszakban KOROMPAY KLÁRA (2008, de l. még 1978 is) és SLÍZ MARIANN (2009a) az ómagyar kori névadás művelődéstörténeti vonatkozásai kapcsán tett megállapításokat.

Ide kívánczik azoknak a feldolgozásoknak az említése is, amelyek egy-egy Árpád-kori forrás névanyagának a komplexitásra törekvő elemzését végezték el. Anonymus Gesta Hungarorum mellett (l. fent, illetőleg még BENKŐ 1995, 2009b) a névtörténeti források között mind koraiságánál, mind nyelvtörténeti fontosságánál fogva előkelő helyet foglal el a Tihanyi alapítólevél, melynek nyelvtörténeti feldolgozása terén a 950 éves évforduló óta (2005) alapvető művek láttak napvilágot (pl. ZELLIGER 2005, HOFFMANN 2010, SZENTGYÖRGYI 2014). A nyelv- és névtörténeti kutatás – érthető módon – mindvégig elsősorban a helynevekkel kapcsolatos problematikára fókuszált, az utóbbi évtizedben azonban a TA. személyneveivel kapcsolatos kérdések is felszínre kerültek. FEHÉRTÓI KATALIN sorra vette a főként birtokos szerkezetű szórványokban található személynevek eredetét (2006b, 2007), SZENTGYÖRGYI RUDOLF pedig a teonimák és a hagianimák problematikáját tárta fel tanulmányaiban (2011, 2013). A TA. révén más középkori adománylevélre is ráirányult a figyelem (vö. TÓTH 2015a: 167, kötetünkben): a Tihanyi összeírás személyneveinek bizonyos sajátosságait MOZGA EVELIN munkájából (2014) ismerhetjük meg.

3.3. Kései ómagyar kori személynevek névtárai, adatközlései és feldolgozásai.

A közelmúltban megjelent nomenklatúrák áttekintését folytatva emlitem elsőként az Anjou-kori személynévtárat (SLÍZ 2011b), amely az 1342 előtti névadatokat gyűjti egybe az Anjou-kori okmánytár közlései alapján. A 14 ezres névállományt tartalmazó kötet hiánypótló, hiszen eddig a korszakból nem rendelkezünk teljességre törekvő, nem szelektált névanyagot tartalmazó gyűjteménnyel.¹

A következő századból a korábban megjelent kisebb névkorpuszok (pl. TÖRÖK 1961, MEZŐ 1970, N. FODOR 2005) mellett 2010-ben látott napvilágot a Felső-Tisza-vidék személynévszótára (FTSznSz.), melynek 10 ezres névállománya primer okleveles anyagból lett összeállítva. (A primer források fontosságára l. még N. FODOR 2006).² A szótár az adatgyűjtéskor szintén a teljességre törekvést célozta meg, melynek lényege, hogy minden személynévi adat kerüljön a gyűjteménybe: se nyelvi alkat, se társadalmi szempont, se pedig a forrás hiányosságai (pl. másolási hiba) ne korlátozza a névadat szótárazását, hiszen a névrendszerről alkotott kép helyes értékeléséhez minden adat hozzátartozik. Mindkét szótár az adatközlésen túl etimológiai magyarázatokat is tartalmaz, emellett a szerzők elvégezték az adatok személyhez rendelését is, így az adatok a névformák variabilitásának vizsgálatához és a statisztikai arányszámításhoz is felhasználhatóak. Mindkét kötethez monografikus feldolgozás is készült (N. FODOR 2010, SLÍZ 2011a; együttes ismertetésükre l. pl. GULYÁS 2014a).

¹ FEHÉRTÓI KATALIN munkája (1969) kisebb és válogatott névanyagot tartalmaz.

² N. FODOR JÁNOS az 1401–1526 közötti időszak északkelet-magyarországi névanyagának egy részét a Magyar Nyelv hasábjain sorozatban közölte (N. FODOR 2009–2010), de a szótár megjelenése után a közlés megszakadt.

Az Anjou-kori névtár időbeli, a 15. századi szótár térbeli hiányossága mindenképpen pótolandó. Az Anjou-kori személynévtárból hiányzó további évek neveinek gyűjtése SLÍZ MARIANN jóvoltából javában zajlik, a 15. századi Magyarország teljes területére kiterjedő (tájegységenkénti vagy megyei alapú) gyűjtés – noha kívánatos volna – egyelőre nem folytatódik.

A 14–15. századi névkorpuszok sorában említhetjük még GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS-nak az északkeleti mezővárosok okleveles forrásaiból összeállított személynévanyagát, amelyet a szerző a Magyar Nyelvjárásokban publikált (GULYÁS 2007).

SLÍZ MARIANN a magyar személynévtörténet korai szakaszát tárgyaló munkájában (2011d) az érdeklődő közönség számára is elérhetővé tette a kutatás újabb eredményeit. Ehhez kapcsolódóan említem meg a szintén tudománynpszerűsítő céllal készült Családnevek enciklopédiáját (CsnE.) HAJDÚ MIHÁLY tollából, amely az 1000 előfordulásnál gyakoribb 1230 mai magyarországi családnév eredetét ismerteti, így történeti vonatkozása a szinkrón névizsgálat ellenére is kétségtelen. A mű a „gördített etimologizálást” követve a családnév eredetének részletes magyarázatát adja meg.

4. A későbbi századok személynéveinek kutatása

4.1. Keresztnevek gyűjtése és feldolgozása. Az egytagú névrendszer személynéveinek vizsgálatáról a fentiekben már esett szó. Most azokat a feldolgozásokat ismertetem, amelyek a családnév kialakulásának korától kezdődően az egyénnevek vizsgálatát tartották feladatuknak az elmúlt időszakban.

A középmagyar kor keresztneveinek kutatása az utóbbi évtizedben háttérbe szorult (korábbi vizsgálatokra l. HAJDÚ 2003: 334–338); csupán néhány munka foglalkozott a korszak keresztnévadásával. B. GERGELY PIROSKA a reformáció és ellenreformáció korának erdélyi felekezeti névadását (2003a), SLÍZ MARIANN pedig a háromkirályok kultuszának a középkori és kora újkori névadásra gyakorolt hatását vizsgálta (2009a). ÖRDÖG FERENC saját Zala megyei névkorpusza (ÖRDÖG 1991–1998) alapján mutatta be a vidék 17–18. századi névadási szokásait településtörténeti, tisztelettörténeti és szociológiai szempontból (ÖRDÖG 2007).

Valamivel jobb helyzet látható az újmagyar kor vonatkozásában. Egy-egy település keresztnévadási szokásait többen is kutatták az anyakönyvek alapján: Felsőszölnökről FÜLÖP LÁSZLÓ (2003), Tiszabezdéről KOI BALÁZS (2003), Pornóapátiról VINCZE SZABINA (2007), Győr-Újvárosról VARGA JÓZSEFNÉ (2010a, 2010b) közölt feldolgozásokat. Az utóbbi szerző egy Győr megyei település, Osló keresztnévadását is bemutatta a 18. századtól napjainkig (VARGÁNÉ 2008). Érdekes vizsgálati csoportot választott FRUNYÓ CSILLA, aki Esztergom-Vízivárosban született törvénytelen gyermekek 19. századi keresztneveivel foglalkozott (FRUNYÓ 2005).

Nagyobb területi egységek vonatkozásában UDVARI ISTVÁN munkáját (2003) említhetjük, aki a Bács vármegyei szerb és horvát községek előljáróinak keresztneveit elemezte. VARGA JÓZSEFNÉ a városi névadási szokások megjelenését vizsgálta a 18–19. századi rábaközi keresztnevekben (2012), FÖLDI GÁBOR pedig az 1841. évi Nógrád megyei nemesi összeírás alapján tárta fel a korabeli keresztnévhasználat sajátosságait (2010).

A keresztnévadás és a mindenkor művelődéstörténet összefüggéseit tárgyaló munkák közül KECSKÉS JUDIT tanulmánya (2007) a „nemzeti nevek” reformkori felélesztését mutatja be a nemzeti öntudatra ébredés kontextusában. A keresztnévadás tisztelettörténeti

és művelődéstörténeti háttérének feltárását célozza meg HAJDÚ MIHÁLY (1998), ÖRDÖG FERENC (2008) és SLÍZ MARIANN (2011e) egy-egy munkája is.

4.2. A történeti családnevek gyűjtése és feldolgozása. A rendszerváltás utáni évtizedben a határon túli magyar területek családnévi anyagának gyűjtése nagy lendülettel zajlott. A gyűjtött anyag elsősorban a Magyar Névtani Dolgozatok sorozatban jelent meg HAJDÚ MIHÁLY szerkesztésében. Az ezredforduló után a munka intenzitása csökkent, napjainkra szórványossá váltak az ilyen jellegű családnévgyűjtések, pedig a névszociológiai vonatkozásokat is tartalmazó határon túli személynévanyag feltárása nem vesztett a fontosságából. Ezek a gyűjtemények a szinkrón névanyag mellett ritkán történeti családneveket is bemutatnak (l. pl. JANITSEK–FERENCZI 2003; JANITSEK–SZÖCS 2003; JANITSEK 2004, 2008; FARKAS–ZÁNTÓ 2008; BÖLCSKEI–HAVAS–SLÍZ 2008).

A középmagyar kori családnévanyag vonatkozásában a vizsgált időszakban kevés új eredményről számolhatunk be. B. GERGELY PIROSKA sajátos vizsgálati szempontot érvényesített, amikor három erdélyi protestáns (nagyenyedi és szatmári református, kolozsvári unitárius) iskola 17–18. századi diákjainak iskolai neveit elemezte (2003b). Kiemelte, hogy a magyar diákok eredeti családnévének feltüntetése az iskolai forrásokban csak kivételesen fordult elő, helyette a származási helyre történt utalás a névben.

A reformáció korából N. FODOR JÁNOS egy Szabolcs megyei járás dézsmajegyzékének személynéveit közölte és rendszerezte (2002), MIZSER LAJOS pedig a történelmi Magyarország északkeleti vármegyéi (kiemelten is Bereg megye) történeti családnévanyagát vizsgálta az 1570. évi portaösszeírás alapján (2007, 2009a), majd a teljes anyagot publikálta a Magyar Nyelv hasábjain (2011–2013). Az értékes forrásközlés a családnevek magyarozatát is tartalmazza. A különböző helyeken az ezredforduló után megjelent mintegy tucatnyi közleménye (MIZSER 2003, 2005a, 2005b, 2006a, 2010a, 2010b, 2011, 2012, 2013a stb.) értékét növeli az, hogy a szlavisztikai ismeretekkel rendelkező szerző kiemelt figyelmet fordított különösen a szláv (főként ruszin és szlovák) eredetű nevekre, megadva a nem magyar nevek keletkezésének lehetséges magyarozatait. Az összegyűjtött történeti és jelenkori családnévanyag elemzése során olyan ritka, nem magyar eredetű nevek magyarozatai is megszülettek, amelyeket a szakirodalom ez idáig nem tárt fel. A szerző tervezte, hogy tekintélyes mennyiségű családnévanyagát szótár formájában is közli, de erre halála miatt nem került sor. Mindenesetre a feladat elvégzése a névkutatók számára nagy fontosságú lenne: ez lehetővé tenné a névfejtések könnyebb felhasználhatóságát, hiszen az elszórt publikációkban egy-egy név megtalálása mutató híján nem könnyű feladat.

Egy-egy település vagy kisebb tájegység családneveinek a vizsgálata ugyan folytatódott az elmúlt évtizedben, de itt is csupán néhány feldolgozást tudunk példaként említeni; pedig az ilyen jellegű feldolgozások szintén hozzájárulhatnak a magyar névtörténeti folyamatok jobb megértéséhez. VARGA JÓZSEFNÉ munkáiban hagyományos módon (főként KNEZSA ISTVÁN felosztása [1934/1965] alapján) elemezte a Rábaköz (2005, 2006a, 2006b), illetőleg Kapuvár, Győr és Győr-Újváros családneveit (2009, 2011). STOHL RÓBERT egy Fejér megyei német telepes község, Balinka családneveit közölte az írásváltozatokkal együtt (2006), TRUNKI PÉTER pedig a moldvai Forrófalva és környéke 17–18. századi családneveit mutatta be (2011).

Itt említem meg HAJDÚ MIHÁLY monumentális névgyűjteményét, az Újmagyarkori családneveink tárát (ÚCsnT.), amely a szerző egész munkássága alatt különböző források alapján gyűjtött, egykor létezett családneveket tartalmazza. A gyűjtési időintervallum

1787–2007 közé tehető; az előbbi évszám II. József névrendeletéhez kapcsolható, az utóbbi pedig a KEKKH (Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala) nyilvántartásából lekért teljes magyarországi lakosság családnévállományát foglalja magában előfordulási számokkal együtt. A kötet azokat a tényleges családneveket lajstromozza, amelyek a történelmi Magyarország területén a fenti időszakban adatolhatóak voltak. Sajnos nem tartalmazza viszont a forrást és a gyűjtés helyét; ennek ellenére a szerző munkássága alapján az adatokat hitelesnek fogadhatjuk el. A családnevek atergóját, illetve a kettős családneveket tartalmazó második kötet megjelenése a közeljövőben várható.

4.3. A nők korai megnevezéseiről. A történelmi személynévkutatásban a nők elnevezéseinek vizsgálata mindig is külön hangsúlyt kapott (a női nevek kutatástörténetére l. FERCSIK 2008), ezért a témakör újabb eredményeire e helyütt is szükséges röviden kitérni. A női nevek kutatásában ketté kell választanunk a női keresztnemekkel kapcsolatos gyűjtéseket és elemzéseket az asszonynévviselés sajátosságainak a vizsgálatától. Az előbbivel kapcsolatban a magyar névtörténet korai időszakára nézve az új nomenklatúrák (Ásznt., SLÍZ 2011b, FTSznSz., N. FODOR 2011a) jelenthetnek felhasználható forrásokat. A női nevek Árpád-kori történetéhez KOROMPAY KLÁRA (2008), az Anjou-korhoz pedig SLÍZ MARIANN (2011a: 124–131, 2011c) járult hozzá fontos adalékokkal. Azonban itt is elmondhatjuk, hogy az ómagyar kori női névanyag több mint fél évszázaddal korábbi feldolgozása (BERRÁR 1952) után immár elérkezett az ideje a női névhasználati szokások szintézisének megalkotására az újabb források és eredmények tükrében.

A későbbi századok női nevei vonatkozásában a hangsúly az asszonynévváltozatok kutatására helyeződött át. Több kutató érdeklődése az asszonynévformák típusainak feltárására irányult (FERCSIK 2003, 2005; VARGÁNÉ 2010b; B. GERGELY 2011 stb.). A morfológiai elemzésen túl az egyes névformák viselésének társadalomtörténelmi okai is felmerültek vizsgálati szempontként (l. pl. B. GERGELY 2012).

5. A történelmi családnévkutatás elemezési szempontjai és újabb eredményei

5.1. A családnevek kialakulásának és használatának problematikája. A magyar történelmi személynévkutatást már a kezdetektől alapvetően jellemezte a családnevek kialakulása (annak oka és módja) iránti érdeklődés. A komplex kérdéskör eredményeit az utóbbi időszakban megjelent monografikus jellegű munkák tekintették át (vö. HAJDÚ 2003: 733–752, N. FODOR 2010: 17–20, SLÍZ 2011a: 175–179). Ezeken túl újabb vizsgálati szempontok alapján tovább folytatódott a magyar családnevek kialakulásának, ennek az összetett folyamatnak a vizsgálata. A legproblematicusabb pontnak kétségtelenül az egyelemű (másképpen egytagú) névrendszerből a kételemű (kéttagú) névrendszerbe való átmenet leírása bizonyult. Az Árpád-kori egyénnevek mellé másodlagosan (először az írásbeliségben) megjelenő körülíró névforma (illetve névszerkezet) egyes típusainak a vizsgálatára több munkát is idézhetünk (l. pl. SLÍZ 2006, 2008a, 2008b, 2011a: 179–235; N. FODOR 2010: 20–26; TÓTH 2013, 2014a). Ezeket az elemzéseket egyrészt a formai, másrészt az ennél tágabban megfogalmazható névszociológiai szempontok érvényesülése jellemzi.

HORVÁTH ZITA a Bánffy család okleveleiben megjelenő „egyelemű, átmeneti szerkezetű és kételemű” nyugat-magyarországi személynéveket vizsgálta, meghatározva a különböző típusokkal (*filius*-szal, *dictus*-szal, *de genere* és *de* + helynév szerkezettel) alkotott nevek szerepét és gyakoriságát az írásbeliségben (HORVÁTH 2006). GULYÁS

LÁSZLÓ SZABOLCS saját, 14–15. századi személynévkorpusza (2007) alapján a hegyaljai mezővárosok személynéveinek sajátosságait vette górcső alá, szintén elsősorban formai szempontok alapján (GULYÁS 2009). SLÍZ MARIANN a 14. század első felének okleveleiben megjelenő személynévszerkezetek tipikus és kevésbé tipikus felépítését vizsgálta (SLÍZ 2008a, 2009b, 2011a: 179–235, 2014a, 2014b). A személyjelölő szerkezet típusok prototipikus kombinált struktúrájaként a következő sémát adta meg: [[[X *dictus* A] *filius* Y] *de* B] *de genere* C (SLÍZ 2009b: 292, 2011a: 193), megjegyezve azt is, hogy ettől eltérő megoldások is előfordulhatnak a korabeli oklevelekben.

Az adatgyűjtések során felszínre került, ugyanazon személyre vonatkozó párhuzamos adatok (névváltozatok) sokat segítenek az oklevélben lejegyzett adatok mögötti szóbeli névhasználat feltárásában, ezért nem meglepő, hogy több munkában is kiemelt hangsúlyt kapott az ezekből az adatokból levonható tanulságok megfogalmazása (l. pl. N. FODOR 2004, 2010: 26–30; SLÍZ 2006, 2008b; SZENTGYÖRGYI 2011; TÓTH 2013). Az ilyen névformák vizsgálata révén megdőlni látszik az a korábban hangoztatott vélemény (vö. FEHÉRTÓI 1969), hogy a latin névalakok még nem rejthetnek magyar névhasználatot, csupán az írásbeliség termékei.

Az a kérdés, hogy az írásbeliségben megjelenő névvariánsok mennyire tükrözik a mindenkori szóbeli névhasználatot, a történeti személynév kutatás egyik alapvető, hangsúlyos kérdésévé vált az utóbbi időben. TÓTH VALÉRIA a személynév-keletkezés és -használat névszociológiai szempontjait előtérbe helyező munkáiban vette alapos kritika alá a korábbi szakirodalmi véleményeket (TÓTH 2013, 2014a).³

Az írásbeliség kérdése természetes módon veti fel az oklevélkiadás személynévhasználatra vonatkozó gyakorlatának a feltárását is. A különböző forrástípusokban használt személynévi formák között láthatóan rendszerszerű különbség mutatkozik, ami a korabeli oklevélírási gyakorlat egyfajta normakövetését feltételezi. (A téma szakirodalmára l. pl. SLÍZ 2008a, 2014a, 2014b; TÓTH 2013, 2014a.)

5.2. A családnevek mint a történettudomány forrásai. A történeti személynévek kutatása az interdiszciplinaritás keretén belül természetes módon leginkább a történettudomány egyes vizsgálati területeivel mutat szoros kapcsolatot (vö. HOFFMANN 2015). Ennek oka, hogy a személynévek az emberi társadalom mindenkori sajátosságait – ugyan közvetett módon, de mégis – tükrözik, így a történettudomány számára potenciális forrásanyagot jelentenek.

A történeti-társadalomtörténeti kutatásokhoz felhasznált személynévanyag mint forrás az utóbbi időszakban többek között GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS munkáiban érhető tetten, aki saját névadatbázisa (2007) alapján több tanulmányban is elemezte a személynévek történeti tanulságait. Legfontosabb történeti vizsgálati szempontként egyrészt a **foglalkozásnevek gazdaságtörténeti vonatkozásai** kerültek elő nála. A foglalkozásnévi eredetű családnevek kialakulásuk idején ténylegesen tükrözhetik egy-egy település, mezőváros, szabad királyi város gazdasági fejlettségét. GULYÁS egyrészt ezen axiomatikus állítás igazságtartalmának vizsgálatát végzi el (2008, 2009), másrészt maga is felhasználja a személynéveket a hegyaljai mezővárosok 14–15. századi gazdasági fejlettségének

³ A névkutatók különböző véleményének ismertetésére e helyütt nem vállalkozhatok, csupán jelzem, hogy a kérdéskör problematikus pontjai kapcsán gerjesztett vita még nem zárult le, vélhetően az elkövetkező években is a kutatás homlokterében lesz.

a bemutatásához (GULYÁS 2009, 2014b). Hasonló vizsgálati szempontok és célok fogalmazódnak meg a névtanosok oldaláról FODORNÉ LÁNCZ ÉVA ANNA (2010) és N. FODOR JÁNOS munkájában is (2012a).

A másik történettudományi relevanciájú elemzési szempont a **középkori jobbágyi migráció** kérdése. Közismert módszertani eljárás, hogy a családnévtörténet első korszakában a helynévi eredetű családnevek segítségével következtetéseket vonhatunk le az egy-egy területet, tájegységet vagy egy adott várost, mezővárost érintő migráció mértékéről és irányáról. GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS egy forrásgazdag és intenzív migrációjú terület, Bács és Bodrog vármegye több ezer jobbágyneve alapján meggyőzően igazolta a módszer használhatóságát, emellett a jobbágyköltözés távolságát illetően is tett fontos megállapításokat (GULYÁS 2011). (A migráció névtani alapú vizsgálatára l. még N. FODOR 2012a, GULYÁS 2014c.)

A történettudomány és a névtan az **etnikai rekonstrukció** területén is szorosan összekapcsolódik (vö. HOFFMANN 2007). A vizsgálati módszer a két világháború közötti népiségtörténeti kutatásokban gyökerezik (nyelvészeti alapjaira l. KNIEZSA 1934/1965, 1947/1965, 2003; történettudományi alapjaira l. SZABÓ 1937; a módszerről bővebben l. N. FODOR 2011b). A személynév nyelvi eredete alapján bizonyos korlátok mentén az etnikum is meghatározható. A névanalízis módszerének alkalmazása és általában a történeti Magyarország etnikai térszerkezetének a vizsgálata a második világháború után nemkívánatossá vált. A rendszerváltás után azonban a névanalízis módszere a történeti demográfusok számára ismét használhatónak bizonyult (vö. pl. TAMÁS 1996, BAGDI–DEMETER 2005). Az etnikai rekonstrukció a névföldrajzzal kiegészülve újabb kutatási szempontként a névtanban is megjelent (bővebben l. alább).

A **genealógia** és a személynévtörténet – noha szintén szerves és magától értetődő kapcsolódási pontot jelent – korábban csupán egy-két munkában képezte az elemzés alapját (l. pl. FEHÉRTÓI 1975, KOROMPAY 1978, FALLENBÜCHL 1991). A helyzet annyiban változatlan, hogy az elmúlt időszakban e történeti segédtudomány segítségül hívása a névtani kutatásokban továbbra is szórványos maradt. SLÍZ MARIANN néhány munkájában (2000, 2009a, 2013) genealógiai ismeretekre támaszkodva elemezte az Árpád-kori névhasználatot. A történettudomány számára is hasznosítható megállapításokat eredményezett az Árpád-ház tagjainak névadását bemutató kötete (SLÍZ 2000). Emellett mikrotörténeti és genealógiai elemzés révén ismertette a *Dorottya* név terjedésének útját (SLÍZ 2013) úgy, hogy eredményei általánosabb következtetések levonására adhatnak alkalmat a korszak keresztnévadását illetően. Hasonlóan általánosabb tanulságokat eredményezett N. FODOR JÁNOS elemzése (2004), amely a Gutkeled nemzetség egyik ágában a 14. század során használt megkülönböztető nevek segítségével a helynévi eredetű nemesi családnevek kialakulásának történeti hátterét tárta fel.

A névtan és a történettudomány összefonódását jól jelzi TÓTH VALÉRIÁNAK a Századok történelmi folyóiratban megjelent tanulmánya is, amelyben a szerző a korábbi szakirodalmi véleménnyel szemben bizonyos nemzetségnevek családnévvé válása mellett érvel (2014b). További fontos történeti, társadalomtörténeti vonatkozásokat hordoz az újmagyar kori családnév-változtatások vizsgálata is. (Ezt részletesen l. alább.)

5.3. A történeti családnevek írástörténeti és morfológiai szempontú vizsgálata. A történeti családnevek nyelvtörténeti, illetőleg **helyesírás-történeti** forrásértéke vitathatatlan. Ezen túlmenően is érdekes eredményeket hozhat KOROMPAY KLÁRA szerint a vizsgálat

névföldrajzi szemponttal történő kiegészítése (2010). Az, hogy a helyesírási kérdéseknek adott esetben kulturális vonatkozásai is vannak, FARKAS TAMÁS-nak az ipszilónra végződő családnevekről írott tanulmánya igazolja (2012a).

A történeti családnevek **morfológiai** vizsgálatai között szintén meg kell említenünk a helynévi eredetű családnevekhez kapcsolódó, a névkutatók körében régóta folyó vitát. Ennek lényege, hogy egyes családnevek *-i* képző nélküli („puszta” helynévi) alakjai vajon milyen mértékben jellemzik a természetes névkeletkezést, illetve mennyire a családnevek későbbi változásának (redukálódásának) az eredményei (a kérdéskör legutóbbi áttekintéséhez l. N. FODOR 2010: 51–55). E témához kapcsolódik BÍRÓ FERENC-nek a családnevekben előforduló helynevek tőváltozatait elemző tanulmánya (BÍRÓ 1999). A *-fi*-re végződő magyar családnevek típusairól (FARKAS 2010a), illetőleg az *-a/-e/-i* patronimikumképzőhöz kapcsolódó problematikáról (N. FODOR 2007, 2010: 103–111; ZELLIGER 2010) szintén olvashatunk a szakirodalomban.

5.4. A családnevek szocioonomasztikai és művelődéstörténeti vonatkozásai. A családnevek társadalmi megközelítése évtizedek óta jelen van a szakirodalomban mint fontos kutatási terület. Az ún. szocioonomasztika az egyes társadalmi rétegek szerint vizsgálja a családnévadást és névhasználatot, amely gyakran együtt jár a művelődés- és kultúrtörténeti vonatkozások feltárásával is. Az utóbbi esetében a névviselő és a névhasználó közösség mint a mindenkor társadalom alkotóeleme jelenik meg, így az általuk használt név sem lehet független a társadalom kulturális sajátosságaitól.

Az ilyen típusú elemzések közül a vizsgált időszakban érdemes kiemelni ÖRDÖG FERENC-nek az alsóbb társadalmi rétegek (szolgák) 18. századi családneveit névszociológiai szempontból vizsgáló írását (2008). Egy másik tanulmányában a 18. századi népességösszeírások és egyházlátogatási jegyzőkönyvek névszociológiai felhasználási lehetőségeit mutatta be (ÖRDÖG 2005). FARKAS TAMÁS és SLÍZ MARIANN a családnévtörténet általánosabb művelődéstörténeti tanulságait foglalta össze (FARKAS–SLÍZ 2012), SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ pedig a kereszténység művelődéstörténeti lenyomatait kereste a magyar és a német családnévanyagban (SZILÁGYI-KÓSA 2012). SZENTGYÖRGYI RUDOLF szociolingvisztikai elemzésében a boszorkányperek anyaga alapján tárta fel az anyanyelv és identitás összefüggéseit, felhasználva ehhez a nevek tanulságait is (SZENTGYÖRGYI 2012). A fenti megközelítések természetesen más családnév-történeti vizsgálatokban is megtalálhatóak, még ha nem is elsődleges szempontként kiemelve.

6. A történeti személynévföldrajzi kutatásokról. BENKŐ LORÁND a névföldrajzi kutatásokról szólva megállapította, hogy „a régi magyar személynévek térbeli elterjedésének a kutatása az egész magyar nyelvterületre vonatkozó névatlaszok elkészítésében érheti el célját” (BENKŐ 1949: 252). A múlt század közepén jelentkező névtudományi igény megfogalmazása után több mint fél évszázadot kellett arra várni, hogy a technikai lehetőségek és a megfelelő adatbázisok lehetővé tegyék a magyar nyelvöldrajzi kutatások jelenkori és történeti ágának a kibontakozását. Természetesen a névföldrajzi szempont ezt megelőzően is jelen volt a névkutatásban (l. pl. HAJDÚ 1994), de a technikai lehetőségeket (a megfelelő térképgeneráló és adatbázis-kezelő programokat) kihasználó kutatás csak az utóbbi időben bontakozhatott ki (vö. VÖRÖS 2010, N. FODOR – F. LÁNCZ 2011).

A hazai szinkron (értsd: jelenkori) családnévföldrajzi vizsgálatok terén VÖRÖS FERENC kutatásait kell megemlítenünk. VÖRÖS ugyan elsősorban mai családnévanyagot vizsgál,

de ez gyakran történeti tanulságok levonását is maga után vonja. Munkái közül a Kis magyar családnévatlaszt emelem ki (VÖRÖS 2014), mely a tízezer előfordulásnál gyakoribb 106 családnév térképlapjait tartalmazza. A kötet 16, az 1720-as országos összeírás névanyaga alapján készült történeti személynév földrajzi kartogramot is közread.

A hazai személynév földrajzi kutatások egyik fóruma lett a VÖRÖS FERENC által 2010 óta évente megszervezett meghívásos konferenciasorozat, amelynek előadásai eddig négy kötetben láttak napvilágot (VÖRÖS szerk. 2010, 2011, 2012, 2013). VÖRÖS saját személynév-történeti vonatkozású kutatásai eredményeit több tanulmányban (ezek felsorolását l. pl. VÖRÖS 2014: 48–50) és önálló kötetben is kiadta (l. pl. VÖRÖS 2010), melyek közül az 1720-as összeírás neveit elemző munkája (VÖRÖS 2013) elsősorban történeti anyaggal foglalkozik. Az általa szerkesztett kötetekben számos személynév-történeti – főleg családnév-történeti, névkontaktológiai és részben családnév földrajzi – tematikájú tanulmány szerepel, további szerzők tollából (l. alább).

A Történeti magyar családnévatlaszhoz kapcsolódó kutatások 2010 óta folynak. A Történeti magyar családnévatlasz (TMCsA.) adatbázisának alapját az 1715-ös első országos összeírás adta, amely 2012 tavaszán kiegészült az 1720-as felmérés teljes anyagával. Az 1715-ös összeírás 165 400 nevével szemben az 1720-as összeírásban 178 500 név áll; a különbség hozzávetőlegesen (az első összeírásból hiányzó) Vas vármegye 14 ezres névállományának feleltethető meg (az adatbázis jellemzésére l. N. FODOR – F. LÁNCZ 2011; N. FODOR 2014a, 2014b).

A névföldrajzi eredmények sokrétű felhasználására ezúttal részletesen nem térek ki (erre l. VÖRÖS 2010, N. FODOR – F. LÁNCZ 2011: 181–188), csupán néhány kutatási lehetőséget emelek ki.

Elsőként a **népiségtörténeti** kutatások (l. pl. HAJDÚ 2006a: 286) újbóli megindításának fontosságára utalok. Ezek fókuszában a soknemzetiségű Kárpát-medence etnikai viszonyainak a rekonstrukciója áll (vö. N. FODOR 2013). A történettudományi kutatási terület egyik forrása lehet a családnév földrajz, melynek segítségével a korabeli magyar–román, magyar–ruszin, magyar–szlovák nyelvhatár is eredményesen rekonstruálható (l. még HOFFMANN 2007).

A történeti Magyarország területén élő különböző népek névrendszerei természetes módon hatnak egymásra. Az évszázadokon átívelő folyamatos névkontaktusok eredménye és hatása az egyes névrendszerekben kimutatható. Az elmúlt évtizedben a személynévek (kiemelten is a családnevek) történetének **névkontaktológiai** aspektusa is bekerült a vizsgálandó területek közé (l. pl. VÖRÖS 2006, FARKAS 2009a; középkori anyagon: N. FODOR 2008a; SLÍZ 2013, megj. e.). Újabban a kérdéskör névföldrajzi szemponttal is kiegészült (VÖRÖS szerk. 2013, LANSTYÁK 2013, MIZSER 2013b, SZILÁGYI-KÓSA 2013 stb.).

Szintén a Kárpát-medence nemzetiségeinek történetéhez kapcsolódik az **etnonimák személynévi előfordulásainak** a vizsgálata. A névföldrajzi lehetőségeket alkalmazta a német etnikumra utaló etnonimák komplex elemzése kapcsán FARKAS TAMÁS és SLÍZ MARIANN (FARKAS–SLÍZ 2011), általában e családnévtípus vonatkozásában FARKAS TAMÁS (2013), a szláv és román népcsoportokra utaló nevek kapcsán N. FODOR JÁNOS (2011b, 2012b), MIZSER LAJOS pedig a ruszinok elnevezéseiről tett fontos megállapításokat (2005c, 2006b, 2010a). Újabb vizsgálati aspektusként említhetjük még a népnevek kontrasztív vizsgálatát (SZILÁGYI-KÓSA 2010).

A szűkebben vett névtani megközelítések közül kiemelendő a **családnévtípusok** BENKŐ LORÁND által hangoztatott feltárásához, a névrendszertani kutatáshoz kapcsolódó lehe-

tőségek kihasználása is: „Érdekes és értékes eredményeket hozhat e téren az egyes névtípusok, különösen a családnévtípusok feltérképezése” (BENKŐ 1949: 253).

Az eddigi kutatások főként a családnevek névföldrajzi vonatkozásait vizsgálták, ezek mellett azonban a keresztnemekhez, illetve az asszonynevekhez kapcsolódó feldolgozásokra is van már néhány példánk (pl. VÖRÖS 2013, N. FODOR 2014a; több névtípus összehasonlító vizsgálatára: N. FODOR 2012b, 2014a). A konkrét személynévelemzések egyre gyarapodó száma lehetővé teszi a kérdéskör szintetizáló jellegű megközelítését. A történeti személynév-földrajzhoz kapcsolódó általános kérdéseket – kiemelten a névföldrajz és a nyelvföldrajz kapcsolatát – tekinti át például N. FODOR JÁNOS legutóbbi tanulmányában (2014a).

A hazai névföldrajzi kutatásokra egy-egy részproblémát elemző feldolgozásokon túl tehát számos jövőbeni feladat vár: egyes névtípusok, képzők – beleértve az idegen eredetűeket is – földrajzi kiterjedésének a meghatározása, a Kárpát-medencei nyelvi kontaktusok névrendszerbeli összefüggéseinek feltárása, nyelvhatárvizsgálatok stb., hogy csak néhányat említsünk. A munka tulajdonképpen csak most kezdődhet el igazán, amikor megfelelő adatbázisok és térképgeneráló szoftverek állnak a kutatás rendelkezésére. Itt említem meg, hogy olyan speciális kutatási területek, mint például a családnév-változtatások, szintén vizsgálhatóak névföldrajzi szempontból (l. MIKESY 2009, FARKAS 2010b).

7. A családnév-változtatással kapcsolatos kutatások újabb eredményeiről és lehetőségeiről. A 19. és részben 20. századi magyar családnév-történeti kutatásokat napjainkban – a fentiekén túl – elsősorban a családnév-változtatások tematizálják. E téren az elmúlt időszak komoly eredményeket tudott felmutatni (a kutatástörténethez l. KOZMA I. 2007, FARKAS 2008).

Mivel a téma több diszciplína érdeklődési körébe tartozik, a különböző tudományok eredményeinek megosztása magától értetődő szükségletként jelentkezett. A társadalomtörténészek által KARÁDY VIKTOR vezetésével már korábban megkezdett kutatások eredményeként összeállított monográfia (KARÁDY–KOZMA 2002) önmagában nem tette okafogyottá a mesterséges családnevekkel kapcsolatos névtani alapú vizsgálatokat. FARKAS TAMÁS monográfiája (2009b) ezt a fontos társadalomtörténeti kérdéskört járta körül nyelvészeti-névtani szempontból.

A kutatási terület ismertetése kapcsán hangsúlyoznunk kell, hogy noha a névtudomány sokszor hangoztatja interdiszciplináris jellegét, ma inkább még kivételként fordul elő az, hogy a névtan kutatója összegyűjti az adott speciális témával foglalkozó különböző tudományágak képviselőit tudományos párbeszédre. A 2007-ben rendezett névváltoztatás-konferencián a névtudomány és a történettudomány képviselőin kívül kisebbségkutató, irodalmár, néprajzos és jogász is részt vett (vö. KOZMA J. 2008). A konferencián elhangzott előadások azóta a névváltoztatás alapvető kézikönyvévé vált önálló kötetben (FARKAS–KOZMA szerk. 2009) láttak napvilágot.

A névváltoztatás utóbbi időben impozánssá vált szakirodalmának ismertetésére jelen keretben nem vállalkozhatok, itt csupán a kutatás átfogó bibliográfiájára tudok utalni (FARKAS–KOZMA szerk. 2009: 397–404). (A kötet tanulmányai és az ezt követően megjelent munkák közül az alábbiakat emelem ki részletesebb ismertetés nélkül: KARÁDY 2009, FARKAS 2009c, KOZMA I. 2009, MIZSER 2009b, SZILÁGYI-KÓSA 2009, FARKAS 2014a stb.)

Kétségtelen azonban, hogy a kutatási terület tematikája nem lett kimerítve, hiszen korábban sokan csupán SZENT-IVÁNYI kötetét (1895) tudták segítségül hívni, ha a név-

változtatás kérdését kutatták. Ez azonban csak az 1815–1893 közötti adatokat tartalmazza, hiányosan. Később történt ugyan egy névtani és egy történettudományi jellegű adatbázis-építés, de a teljes anyag feldolgozása csak a közelmúltban került elérhető közelségbe. A Magyar Családtörténet-kutató Egyesület honlapján található névváltoztatási adatbázis (MCsvA.) anyagának a fejlesztése jelenleg is folyik. Az adatbázis az 1815–1955 közötti névváltoztatások 167 843 adatát fogja tartalmazni; ebből jelenleg az 1815–1932 közötti időszak teljesen elkészült. A digitalizáció az ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetének, a Magyar Családtörténet-kutató Egyesületnek és a Magyar Nemzeti Levéltárnak az együttműködésével valósult meg (FARKAS TAMÁS és KÖVESDI ISTVÁN irányításával). A névváltoztatási anyag adatbázisba rendezése várhatóan újabb lendületet fog adni a téma interdiszciplináris kutatásának.

8. Egyéb személynévajták kutatásáról

8.1. A történeti ragadványnevek. A tulajdonnév személynévi kategóriái közül a ragadványnév tekinthető a legősibb személynévajtának, a történeti ragadványnév-kutatás látszólag mégsem kap kellő hangsúlyt. Ez az ellentmondás azzal magyarázható, hogy e sajátosságjelölő névtípus az Árpád-kori nevek között, illetőleg a családnevek kialakulásában részt vevő megkülönböztető nevekben keresendő, így története nem válik szét élesen az előbbiektől (erre l. bővebben N. FODOR 2012c: 42–45). Azonban a családnevek rögzülése utáni időszakról kezdődően a névfajták elkülönítése már egzakt módon lehetséges, így a 18. század végi, 19. és 20. századi eleji ragadványnévgyűjtés és -feldolgozás mind nagyobb volumenű elvégzésének sincs elvi akadály. A történeti anyag vonatkozásában elsősorban a (falusi) családi ragadványnevek feltárását emelhetjük ki, amely az eddigi szakirodalomban csak szórványosan bukkant fel (az utóbbi évtizedből l. BÍRÓ 2006, 2007), pedig a természetes névfajták (pl. a családnévelőzmények) keletkezési folyamatának és névadási normáinak a leírásához ezek tanulságai – hasonlóan a jelenkori ragadványnevekhez – eredményesen használhatók fel (vö. FEHÉR 2004a: 75, N. FODOR 2012c: 49). Sajnálatos módon HAJDÚ MIHÁLY személynévi monográfiájában (2003) a négy nagyobb személynévajta (keresztnev, családnév, becenév, ragadványnév) közül a ragadványnevek feldolgozására nem került sor.

8.2. A történeti becenevek. A becenév-kutatás újabb eredményei kapcsán HAJDÚ MIHÁLY monográfiájának vonatkozó fejezetét kell elsőként megemlítenünk (2003: 638–731), amely gyakorlatilag a szerző korábbi munkájának (HAJDÚ 1974) változatlan újraközlése, így újabb eredményeket nem tartalmaz. A tárgyalt időszak vonatkozásában FÜLÖP LÁSZLÓ tanulmánya (2004) említhető, melyben a NAGY IVÁN által 1857–1868 között megjelentetett genealógiai munka nemesi beceneveinek a feldolgozása olvasható. Néhány – főként az ómagyar kori névadással foglalkozó – tanulmány érintőlegesen a becézett alakok tanulságait is felhasználja (pl. TÓTH 2009, SLÍZ 2011a: 132–138), de kifejezetten becenévi áttekintés, összefoglalás sem a középkori névanyag, sem a későbbi korok vonatkozásában nem készült az utóbbi másfél évtizedben.

8.3. Újabb személynévajták. Az írói és egyéb álnevek története kétségtelenül az általunk tárgyalt időszakhoz is kapcsolódik, mégis elsősorban jellemzően a 20. századi személynévtörténet fejezeteiben találunk utalásokat a korábbi előzményekre, így részle-

teőbb elemzésük is ott olvasható (T. SOMOGYI 2015: 215, SZILÁGYI-KÓSA 2015: 151, kötetünkben; l. még HAJDÚ 2006b, T. SOMOGYI 2009: 313–314).

A személynévtörténet sajátos fejleményeként említhetjük az újabb névfajták közelmúltbeli kialakulását. A 20. században az információtechnológiai fejlődés új névfajta (pl. nicknév, azonosítónév) megjelenését eredményezte. A kategória sajátosságait tagláló munkákról szintén a jelenkori személynévadásnál esik szó (SZILÁGYI-KÓSA 2015: 151, kötetünkben).

9. Rendszertani vizsgálatok a történeti személynévek körében. A történeti személynév kutatás rendszertani jellegű vizsgálata nagy hangsúlyt kapott az elmúlt évtizedben. Ennek két fontos aspektusa emelhető ki: egyrészt a *személynév* kategória jellemzése, fajtáinak az elkülönítése, azaz végső soron terminológiai meghatározása; másrészt a személynévfajták rendszertani (tipológiai) feldolgozása. Mindkettővel szorosan összefüggenek a terminológiai kérdések. Elsőként erre térek ki.

9.1. Terminológiai kérdések. A névkutatást is általánosan jellemző terminológiai problematika generálta azokat az újabb kutatásokat, amelyekben a névtudomány műszavainak vizsgálata kapott kiemelt hangsúlyt (l. pl. FARKAS 2011, 2012b).

A személynévi kutatásokat jellemző terminológiai sokszínűség áttekintését HAJDÚ MIHÁLY (2003, *passim*) és SLÍZ MARIANN végezte el (2010, 2012a). Azon túl, hogy számba veszik a problematikus személynévi terminusok (*egyénnév, családnév, megkülönböztető név, körülírás* stb.) használatát egyes kutatók esetében, javaslatot is tesznek a terminológiai egységesítés irányában.

Bármilyen vélemény fogalmazódik meg a történeti személynév kutatást is jellemző terminológiai sokszínűséggel kapcsolatban, a kérdéskör áttekintéséhez nélkülözhetetlennek tűnik egy névtani terminológiai szótár megalkotása, amely jelenleg a kutatási irány legfontosabb céljai között szerepel (a témakörrel bővebben l. SLÍZ 2015, kötetünkben).

9.2. A személynévi kategóriákról. A szakirodalom a személynévi kategóriákat általában köznyelvi fogalmakkal nevezi meg, amelyek azonban nem minden esetben egzakta és problémamentesek (l. pl. HOFFMANN 1993/2007²: 37, 2008: 5–12). J. SOLTÉSZ KATALIN alapvető munkája (1979) óta a személynévek fajtáinak, főbb csoportjainak az átgondolása alig-alig jelent meg a névtani feldolgozásokban. Alapvetően az eddigiektől eltérő szemléletet követett a személynévi kategorizációban HOFFMANN ISTVÁN (2008), aki új terminusokat alkalmazva a személynévfajták kognitív és pragmatikai szempontú csoportosítását végezte el. A személynévek fajtáit sajátosságjelölő, referáló, affektív és nexusnevekre osztotta, pontosan meghatározva egy-egy kategória fogalmi tartalmát. Ez a csoportosítás csak részlegesen feleltethető meg a hagyományos terminusoknak (*ragadványnév, keresztnév, családnév és becenév*). A személynévfajták HOFFMANN-féle felosztásának az elméleti továbbgondolása érhető tetten TÓTH VALÉRIA munkáiban (2014c, 2015b; legutóbb immár idegen nyelven is: HOFFMANN–TÓTH 2015).

Szintén a kategorizáció elméleti kérdéseit érintik azok a megközelítések, amelyek a természetes és a mesterséges személynévi csoportok kialakulásának eltérő sajátosságaira és ezáltal a rendszerbeli különbségekre hívják fel a figyelmet (FARKAS 2003, N. FODOR 2012c; a kulturális-társadalmi vonatkozásokra is tekintettel l. még FARKAS 2009a, 2010c). A személynévfajták közötti markáns választóvonal a névadási alapmotiváció

mentén húzható meg: a természetes névadás a közösség (pl. falu, iskola, katonaság) által, míg a mesterséges a szűkebb környezet (pl. szülők, család) vagy az egyén által történik. Ez alapján természetes névadásnak lehet tekinteni az Árpád-kori magyar közsői névadás egyes elemeit, a családnévelőzményeket,⁴ valamint a ragadványneveket. HOFFMANN tipológiájában ezek tartoznak a sajátosságjelölő nevek közé, melyek névadási alapjának rendszerezése N. FODOR (2012c: 48) szerint a mesterséges nevektől eltérő alapon történhet.

9.3. Személynév-tipológiák. A személynévtani kutatásokban mind szinkrón, mind diakrón vonatkozásban alapvető fontosságú volt a rendszertani szempontok érvényesítése, azaz a tipológiai vizsgálat – főként a ragadványnevek és a családnevek esetében. A szakirodalomban a közelmúltig a különböző természetes személynévfajták rendszerezése egymástól függetlenül kialakított modellek alapján történt (a családnév-tipológiák áttekintésére l. N. FODOR 2010: 58–71). Az Árpád-kori nevek névadási alapmodellje nem kapcsolódott össze a családnévelőzmények tipizálásával, ez utóbbi pedig általában ritkán vett tudomást az új és legújabb kori ragadványnevek osztályozásáról. A családnevek ún. motivációs rendszerezése korábbi előzmények után a CsnSz.-ben kapott fontos szerepet, amelyet azonban a CsnVégSz. formált valóban rendszertani modellé, emellett a történeti magyar családnévanyag (a családnévféleségek) tipológiai arányait is sikerült felmérnie (vö. CsnVégSz. 8–11). HAJDÚ MIHÁLY a névadási indíték alapján történő kategorizáció mellett egyéb osztályozási szempontokat is elkülönített (HAJDÚ 2003: 767–773).

A ragadványnevek esetében főként szinkrón kutatásokat tudunk idézni, hiszen az ilyen vizsgálat éppen azzal az előnnyel jár, hogy maguknak a névviselőknek vagy az elnevezőknek a segítségével tárható fel a valóságos közösségi névadási motiváció (vö. pl. BAUKO 2009; tudománytörténeti áttekintéssel: FEHÉR 2004a).

Az újabban kialakított tipológiai megközelítés a helynevekre kidolgozott modell (HOFFMANN 1993/2007², 1999) alapvetéseire épül. A két fő tulajdonnévfajta közötti kapcsolatot és az alkalmazhatóság alapját éppen a természetes keletkezésmód adja. A részben kognitív alapú modell (l. funkcionális-szemantikai elemzés) a névadás alapmotivációit veszi számba, azaz azt, hogy ki/mi miért kap egy adott nevet. A ragadványnevek esetében FEHÉR KRISZTINA (2002, 2003), a megkülönböztető nevekre pedig N. FODOR JÁNOS (2008b, 2010) alkalmazta ezt a szemléletet, és dolgozott ki egy, a természetes személynévfajták egységes szempontú rendszerezésére szolgáló modellt (N. FODOR 2012c). A családnevek változástipológiáját az előbbiekhöz kapcsolódóan legutóbb FARKAS TAMÁS kutatta (FARKAS megj. e.).

10. Új elméleti irányzatok a történeti személynévkutatásban. Nem a rendszerezés szándéka, hanem általánosabb cél: a névadás elméleti alapkérdéseinek a végiggondolása jellemzi azokat a munkákat, amelyek a nyelvészet újabb irányzataira támaszkodnak. A funkcionális kognitív nyelvészet alapfogalmait és szemléletét alkalmazta a családnevek vonatkozásában SLÍZ MARIANN (2008c, 2009c) és F. LÁNCZ ÉVA (2011). SLÍZ MARIANN Tulajdonnév és kategorizáció című tanulmányában (2012b) főként személynévi példák

⁴ E személynévi kategória megnevezése J. SOLTÉSNál *vezetéknev* (1979: 51), FEHÉRTÓInál (1969: 5), HAJDÚnál (2003: 153) és némi módosítással N. FODORNál (2010: 26–30) *megkülönböztető név*. Kapcsolódó terminus – bár nem teljesen azonos jelentéstartalommal – MEZŐnél (1970: 78) és SLÍZnél (2010: 166) a *megkülönböztető névelem* (szakirodalmi áttekintéssel l. SLÍZ 2010: 158–170).

segítségével a kérdés alapvető és átfogó, nagy elméleti rálátást tükröző áttekintését adja (hasonló megközelítésre a helynevek kapcsán l. HOFFMANN 2012). (Az általános névtani kutatások bővebb ismertetésére l. még SLÍZ 2015, kötetünkben.)

FARKAS TAMÁS a családnévrendszer, a névhasználat és a névváltozás nyelvi-kulturális meghatározottságából kiindulva (2009a), illetve a dimenzionális szemlélet (vö. JUHÁSZ 2006, 2011) keretében gondolta újra a személynévrendszer alapkérdéseit, új szempontokat és összefüggéseket is feltárva (FARKAS 2014b, 2014c). Megállapítása szerint a tér, az idő és a humán dimenzió közül az idő (a történetiség) kapott a legnagyobb hangsúlyt az eddigi kutatásokban, de újabban a területi és a társadalmi szempontok (l. fenn) érvényesülése is egyre erőteljesebbé válik a magyar névkutatásban.

A KISS JENŐ által (2009) a dialektológia kapcsán feltett „elméleti deficit” kérdése a névtan esetében is többször megfogalmazódott (vö. pl. VÁRNAI 2005, kritikájára l. SLÍZ 2008d). A fenti munkák éppen azt igazolják, hogy egyrészt az utóbbi időben e téren fontos előrelépés történt, másrészt az újabb elméleti keretek megtermékenyítően hathatnak a nyelvészet egyéb (nem grammatikai jellegű) kutatási területeire is.

11. Záró gondolatok. A történeti személynév kutatás ezredforduló utáni eredményeit egyrészt személynév fajtánként haladva, másrészt a kutatási területek szerint kíséreltem meg bemutatni, kitekintve a BENKŐ által évtizedekkel korábban kijelölt feladatok megvalósulására is. A személynév fajták közül a legnagyobb teret kétségtelenül a családnévek kapták, ezt követte a keresztnévtörténet, a többi névfajta pedig csupán érintőlegesen szerepelt az áttekintésben. Ez a felemáság a kutatás jelenlegi helyzetét és egyfajta fontossági sorrendjét is tükrözi. Ez lehet az oka, hogy a történeti ragadványnevek (a családnév-előzmények, megkülönböztető nevek kivételével) és a becenevek kapcsán sem a gyűjtés, sem a feldolgozás területén nem lehet számottevően új eredményekről beszámolni. A családnévek kiemelt szerepe érthető, hiszen – mint láthattuk – számos vizsgálati szempont kapcsolódik hozzájuk. Az elmúlt időszak termékenységet mind a forráskiadás, mind a feldolgozás és szintetizálás, mind az elméleti megközelítések terén jól mutatják az ismertetett eredmények.

A jövőbeli vizsgálatok számára – a fenti áttekintésben említett konkrét tennivalókon túl – kiemelkedő feladatként jelölhetjük meg egyrészt az egyre bővülő technikai lehetőségek minél szélesebb körű alkalmazását és felhasználását a kutatásban, másrészt a magyar személynév vizsgálatok bekapcsolását a nemzetközi tudományos életbe, amihez az eredmények minél nagyobb számú hozzáférhetővé tétele feltétlenül szükséges. Ezzel együtt a történeti személynév kutatás szerteágazó érdeklődése és lendületessége remélhetőleg a jövőben is megmarad.

Hivatkozott irodalom

- ÁKSznt. = FEHÉRTÓI KATALIN 1983. *Árpád-kori kis személynévtár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
ÁSznt. = FEHÉRTÓI KATALIN 2004. *Árpád-kori személynévtár (1000–1301)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
BAGDI RÓBERT – DEMETER GÁBOR 2005. A nyelvhatárváltozás természeti és gazdasági háttere Bihar megye példáján (1770–1992). In: SÜLI-ZAKAR ISTVÁN szerk., *„Tájak – régiók – települések...”: tisztelgés a 75 éves Enyedi György akadémikus előtt*. Didakt Kiadó, Debrecen. 279–287.

- BAUKO JÁNOS 2009. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben. (Négy szlovákiai magyar település ragadványnévrendszere.)* Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Nyitra–Budapest.
- BENKŐ LORÁND 1949. A történeti személynévvizsgálat kérdései. *Magyar Nyelv* 45: 116–124, 244–256.
- BENKŐ LORÁND 1995. Mi a helyzet Zalán vezér neve és személye körül? *Magyar Nyelv* 91: 402–411.
- BENKŐ LORÁND 1997. Névtudományunk (Megnyitó az V. Magyar Névtudományi Konferencián). In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet, Budapest–Miskolc. 1: 5–9.
- BENKŐ LORÁND 1998. *Név és történelem. Tanulmányok az Árpád-korról.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BENKŐ LORÁND 2002. *Az ómagyar nyelv tanúságtétele. Perújítás Dél-Erdély korai Árpád-kori történetéről.* Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 29. MTA Történettudományi Intézet, Budapest.
- BENKŐ LORÁND 2003. *Beszélnék a múlt nevei. Tanulmányok az Árpád-kori tulajdonnevekről.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BENKŐ LORÁND 2009a. *A Szovárd-kérdés. Fejezetek egy ómagyar nemzetség történetéből.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BENKŐ LORÁND 2009b. Árpád „de genere Turul”. *Magyar Nyelv* 105: 9–16.
- BERRÁR JOLÁN 1952. *Női neveink 1400-ig.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 80. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- BÍRÓ FERENC 1999. Helyneveink tóváltozatai a régi magyar családnevekben (Berzsényi, Brassai, Dévai, Eszterházi, Faludi, Görgei, Kölcsei, Nyári, Rákóci és társaik). *Magyar Nyelvjárások* 36: 47–58.
- BÍRÓ FERENC 2006. Ragadványnevek Körösladány 18. századi egyházi anyakönyveiben. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére.* Argumentum Kiadó, Budapest. 232–237.
- BÍRÓ FERENC 2007. Háromtagú személynévkapcsolatok a 18. századi Körösladányban. *Magyar Nyelvjárások* 45: 73–96.
- BÖLCSKEI ANDREA – HAVAS PÉTER – SLÍZ MARIANN 2008. *A háromszéki Angyalos és Kökös család- és helynevei.* Magyar Névtani Dolgozatok 203. ELTE, Budapest.
- CsnÉ. = HAJDÚ MIHÁLY 2010. *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink.* A Magyar Nyelv Kézikönyvei 17. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- CsnSz. = KÁZMÉR MIKLÓS 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század.* Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- CsnVégSz. = FARKAS TAMÁS – F. LÁNCZ ÉVA ANNA szerk. 2009. *Régi magyar családnevek név-
végmutató szótára. XIV–XVII. század.* ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- FALLENBÜCHL ZOLTÁN 1991. Név kutatás és családtörténet. *Névtani Értesítő* 13: 48–53.
- FARKAS TAMÁS 2003. A magyar családnévanyag két nagy típusáról. *Magyar Nyelv* 99: 144–163.
- FARKAS TAMÁS 2005. Hajdú Mihály: Általános és magyar névtan. *Magyar Nyelv* 101: 464–479.
- FARKAS, TAMÁS 2008. The research of official family name changes in Hungary. *Onomastica Uralica* 7: 87–102.

- FARKAS TAMÁS 2009a. Családnévrendszer, névhasználat, névváltozás nyelvi-kulturális kontaktus-helyzetben. *Névtani Értesítő* 31: 27–46.
- FARKAS TAMÁS 2009b. *Családnév-változtatás Magyarországon. A névváltoztatások tényezői és története a 20. század második felében.* Nyelvtudományi Értekezések 159. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FARKAS TAMÁS 2009c. Szempontok, irányok, feladatok és lehetőségek a családnév-változtatások vizsgálatában. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások története időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 11–27.
- FARKAS TAMÁS 2010a. A -fi végű magyar családnevek típusai és története. *Névtani Értesítő* 32: 9–30.
- FARKAS TAMÁS 2010b. Családnév-változtatás és nyelvföldrajz. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NyME Savoria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 67–80.
- FARKAS TAMÁS 2010c. A magyar családnévanyag fogalma és struktúrája. *Magyar Nyelvjárások* 48: 59–75.
- FARKAS TAMÁS 2011. Terminológiai munkálatok a névkutatás területén. *Névtani Értesítő* 33: 203–212.
- FARKAS TAMÁS 2012a. Az ipszilonos nevekről. Egy helyesírási jelenség a nyelvi-kulturális térben. In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Nyelv és kultúra, kulturális nyelvészet.* Magyar Szemiotikai Tanulmányok 25–26. Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ Kht. – Magyar Szemiotikai Társaság – PRAE.HU Kft. – Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, Budapest. 301–307.
- FARKAS TAMÁS 2012b. Szempontok a magyar névtani terminológia megítéléséhez. *Névtani Értesítő* 34: 139–148.
- FARKAS TAMÁS 2013. A népnévi eredetű családnevek a magyarban. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynévek.* Savoria University Press, Szombathely. 125–144.
- FARKAS, TAMÁS 2014a. Unconventional Anthroponyms in the Hungarian Surname System. In: FELECAN, OLIVIU – FELECAN, DAIANA eds., *Unconventional Anthroponyms: Formation Patterns and Discursive Function.* Cambridge Scholars, Newcastle upon Tyne. 108–122.
- FARKAS TAMÁS 2014b. Névkutatás és dimenzionális nyelvészet. Két esettanulmány. In: LACZKÓ KRISZTINA – TÁTRAI SZILÁRD szerk., *Elmélet és módszer. Nyelvészeti tanulmányok.* ELTE Eötvös József Collegium, Budapest. 39–65.
- FARKAS TAMÁS 2014c. Dimenzionális szemlélet a névkutatásban. Általános kérdések és a családnév kutatás példája. *Névtani Értesítő* 36: 9–22.
- FARKAS TAMÁS megj. e. A magyar családnevek változástipológiájáról. *Magyar Nyelv.* Megjelenés előtt.
- FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk. 2009. *A családnév-változtatások története időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN 2011. Német népcsoportokra utaló családnevek Magyarországon. *Német, Szász, Bajor, Sváb.* In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek. A 2011. november 5-i győri tanácskozás előadásai.* Savoria University Press, Szombathely. 63–78.
- FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN 2012. A családnévtörténet művelődéstörténeti tanulságaiból. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig III. Nyelvjárás – néprajz – művelődéstörténet. A 2012. június 4-i sárvári tanácskozás előadásai.* Savoria University Press, Szombathely. 91–101.

- FARKAS TAMÁS – ZÁNTÓ EDINA 2008. *A háromszéki Kilyén és Szotyor család- és helynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 202. ELTE, Budapest.
- FEHÉR KRISZTINA 2002. A ragadványnevek lexikális szerkezetéről. *Magyar Nyelvjárások* 40: 75–85.
- FEHÉR KRISZTINA 2003. A ragadványnevek funkcionális szerkezetéről. *Magyar Nyelvjárások* 41: 155–166.
- FEHÉR KRISZTINA 2004a. Névelméleti alapvetések a magyar ragadványnév-kutatás első korszakában (1872–1957). *Névtani Értesítő* 26: 73–89.
- FEHÉR KRISZTINA 2004b. Paradigmák kölcsönhatása az újgrammatikus nyelvkoncepcióban. A magyar történeti személynévkutatás a 20. század elején. *Magyar Nyelvjárások* 42: 5–32.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1969. *A XIV. századi magyar megkülönböztető nevek*. Nyelvtudományi Értekezések 68. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1975. Genealógia és névkutatás. *Magyar Nyelv* 71: 456–458.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1989. Az Árpád-kori névvonatkoztatás vitás kérdései. In: BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC szerk., *Névtudomány és művelődéstörténet. A IV. magyar névtudományi konferencia előadásai Pais Dezső születésének 100. évfordulóján (Zalaegerszeg, 1986. október 8–10.)*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 183. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 223–228.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2005. Gondolatok az „Árpád-kori személynévtár” adatainak összetételéről. *Névtani Értesítő* 27: 7–12.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2006a. Az Árpád-kori *Fil* és *Szem* személynévekről. *Magyar Nyelv* 102: 327–334.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2006b. Az 1055. évi Tihanyi alapítólevél személy- és helyneveinek eredetéről. *Névtani Értesítő* 28: 161–170.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2007. A Tihanyi alapítólevél és néhány 11. századi személynévünk eredetéről. In: ÉRSZEGI GÉZA szerk., *Tanulmányok a 950 éves Tihanyi alapítólevél tiszteletére*. Tihanyi Bencés Apátság, Tihany. 67–76.
- FERCSIK ERZSÉBET 2003. A nők hivatalos megnevezése a XVII–XVIII. századi boszorkányperek okirataiban, vagyis az *ördöghi inczelkedesből büös, bajos eördögös Aszszoniok neveiről*. *Névtani Értesítő* 25: 115–122.
- FERCSIK ERZSÉBET 2005. Az asszonyok megjelölésére szolgáló névformák és a névhasználat a 17–18. században. *Névtani Értesítő* 27: 31–39.
- FERCSIK ERZSÉBET 2008. A női nevek kutatása a magyar névtudományban. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Balatonszárszó, 2007. június 22–24.)*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 342–349.
- FODOR ISTVÁN 2006. Fehértói Katalin: Árpád-kori személynévtár (1000–1301). *Magyar Nyelvőr* 130: 238–243.
- N. FODOR JÁNOS 2002. *A Tiszakönyök családnevei 1560-ból*. Magyar Névtani Dolgozatok 170. ELTE, Budapest.
- N. FODOR JÁNOS 2004. Adalékok a helynévi eredetű családnevek kialakulásához – A Gutkeled nemzetség szőlátmonostori ágának családnevei. *Névtani Értesítő* 26: 31–45.
- N. FODOR JÁNOS 2005. XV. századi összeírások Szabolcs megyéből. *Magyar Nyelv* 101: 498–509.
- N. FODOR JÁNOS 2006. A Várdai-birtok 15. századi összeírásairól. Néhány megjegyzés Mező András „A Várdai-birtokok jobbágynevei a XV. század közepén” című munkájához és a „Régi magyar családnevek szótára” egyes adataihoz. *Névtani Értesítő* 28: 181–185.
- N. FODOR JÁNOS 2007. A természetes családnevek lexikális-morfológiai vizsgálata. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hunga-*

- rológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.).* Nyelv, nemzet, identitás 3. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 113–129.
- N. FODOR JÁNOS 2008a. Egy német ajkú deák által lejegyzett szabolcsi összeírás a XVI. század első évtizedeiből. *Magyar Nyelv* 104: 254–256.
- N. FODOR JÁNOS 2008b. A magyar családnevek új szempontú rendszerezési lehetőségéről. *Magyar Nyelv* 104: 286–306.
- N. FODOR JÁNOS 2009–2010. Északkelet-magyarországi személynévek a kései ómagyar korból. *Magyar Nyelv* 105: 244–254, 379–382, 504–509; 106: 121–125, 251–253, 381–382, 506–510.
- N. FODOR JÁNOS 2010. *Személynévek rendszere a kései ómagyar korban. A Felső-Tisza-vidék személynéveinek nyelvi elemzése (1401–1526).* Magyar Névtani Értekezések 2. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest.
- N. FODOR JÁNOS 2011a. Női nevek a 15. századból. In: CSISZÁR GÁBOR – DARVAS ANIKÓ szerk., *Klárások. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére.* ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest. 268–276.
- N. FODOR JÁNOS 2011b. Név és etnikum összefüggésének nyelvföldrajzi vonatkozásai a Történeti Magyar Családnévatlasz példaanyagában. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek. A 2011. november 5-i győri tanácskozás előadásai.* Savaria University Press, Szombathely. 95–108.
- N. FODOR JÁNOS 2012a. Családnevek történeti tanulságai Partium késő középkori és újkori névanyaga alapján. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 143–158.
- N. FODOR JÁNOS 2012b. Megjegyzések népnévi eredetű tulajdonneveinkről. *Névtani Értesítő* 34: 179–191.
- N. FODOR JÁNOS 2012c. A természetes személynévadásról. *Magyar Nyelvjárások* 50: 37–50.
- N. FODOR, JÁNOS 2013. The Geolinguistic Research of Historic Personal Names Found in the Carpathian Basin. In: FELECAN, OLIVIU ed., *Proceedings of the Second International Conference on Onomastics „Name and Naming”. Onomastics in Contemporary Public Space.* Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj Napoca. 518–527.
- N. FODOR JÁNOS 2014a. A történeti személynév földrajz mint a nyelvföldrajz egyik kutatási területe I. A nyelvföldrajzi módszer a névtani kutatásokban. *Névtani Értesítő* 36: 23–41.
- N. FODOR JÁNOS 2014b. Névföldrajz és etimológia. Mutatvány a Történeti magyar családnévatlasz lexikális térképlapjaiból. *Magyar Nyelvőr* 138: 451–460.
- N. FODOR JÁNOS – F. LÁNCZ ÉVA 2011. A Történeti magyar családnévatlasz előmunkálatairól. *Névtani Értesítő* 33: 175–190.
- FODORNÉ LÁNCZ ÉVA ANNA 2010. Középkori mesterségek emléke neveinkben. In: BALÁZS GÉZA – GRÉTSY LÁSZLÓ szerk., *Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében. Válogatás az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyanyelvi pályázataiból.* Tinta Könyvkiadó, Budapest. 110–119.
- FÖLDI GÁBOR 2010. Keresztnévvizsgálat az 1841. évi Nógrád megyei nemesi összeírásban. *Névtani Értesítő* 32: 49–57.
- FRUNYÓ CSILLA 2005. Törvénytelen gyermekek névadása a 19. századi Esztergom-Vízivárosban. *Névtani Értesítő* 27: 72–78.
- FTSznSz. = N. FODOR JÁNOS 2010. *A Felső-Tisza-vidék késő középkori személynéveinek szótára (1401–1526).* Magyar Nyelvtudományi Értekezések 3. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 2003. Keresztnévek földrajzi vonatkozásai (Felsőszőlnök 1750–1800). *Névtani Értesítő* 25: 167–171.

- FÜLÖP LÁSZLÓ 2004. Becézőnevek a „Nagyivánban”. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl. Névtani tanácskozás Jászberényben, 2003. október 14–18.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászszági Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 92–96.
- B. GERGELY PIROSKA 1997. Az újabb kori személynév-szintézisek megalapozása. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet, Budapest–Miskolc. 10–23.
- B. GERGELY PIROSKA 2003a. *A felekezetek hatása az erdélyi keresztnévhasználatra a reformáció és ellenreformáció korában.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 219. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- B. GERGELY PIROSKA 2003b. A XVII–XVIII. századi iskolai nevekről és utóéletükről. *Névtani Értesítő* 25: 122–128.
- B. GERGELY PIROSKA 2007. Hajdú Mihály: Általános és magyar névtan. *Magyar Nyelvőr* 131: 253–258.
- B. GERGELY PIROSKA 2011. Erdélyi mesterasszonyok megnevezési formái a 16–19. században. In: CSISZÁR GÁBOR – DARVAS ANIKÓ szerk., *Kláriskok. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére.* ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest. 47–52.
- B. GERGELY PIROSKA 2012. Mesterségűző „asszonyemberek” megnevezései Erdélyben a 16–19. században. *Névtani Értesítő* 34: 9–16.
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2007. Mezővárosi személynévek a középkori Északkelet-Magyarországról. *Magyar Nyelvjárások* 45: 151–187.
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2008. Középkori mezővárosi foglalkozásneveink forrásértékéről. *Századok* 142: 437–442.
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2009. Újabb adatok a középkori jobbágyi-mezővárosi személynévadás kérdéséhez. *Névtani Értesítő* 31: 47–61.
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2011. Jobbágyi migráció és személynévadás a 16. század eleji Bács és Bodrog megyében. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 6: 175–195.
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2014a. Nomen est societas? Új monográfiák középkori személynéveinkről és társadalomtörténeti vonatkozásaik. *Századok* 148: 538–543.
- GULYÁS, LÁSZLÓ SZABOLCS 2014b. Personal names and society in medieval Hungarian cities and market-towns. In: TORT I DONADA, JOAN – MONTAGUT I MONTAGUT, MONTSERRAT eds., *Els noms en la vida quotidiana. Actes del XXIV Congrés Internacional d’ICOS sobre Ciències Onomàstiques. Names in daily life. Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences.* Generalitat de Catalunya, Barcelona. 1728–1737. [http://www.gencat.\[.\]cat/llengua/BTPL/ICOS2011/178.pdf](http://www.gencat.[.]cat/llengua/BTPL/ICOS2011/178.pdf) (2015. 08. 25.)
- GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS 2014c. A középkori magyar városfejlődés migráció- és ipartörténeti vonatkozásai a történeti személynévtan tükrében I. Személynévadás és migráció. *Névtani Értesítő* 36: 43–62.
- HAJDÚ MIHÁLY 1969. Személynév-kutatásunk 1960 és 1967 között. *Magyar Nyelv* 65: 93–104.
- HAJDÚ MIHÁLY 1974. *Magyar becézőnevek (1770–1970).* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1981. Személynév-kutatásunk helyzete és feladatai. In: HAJDÚ MIHÁLY – RÁCZ ENDRE szerk., *Név és társadalom. A III. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Veszprém, 1980. szeptember 22–24.).* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 160. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 17–32.

- HAJDÚ MIHÁLY 1989. A személynevek és az egyéb tulajdonnevek gyűjtése, kutatása (1980–1986). In: BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC szerk., *Névtudomány és művelődéstörténet. A IV. magyar névtudományi konferencia előadásai Pais Dezső születésének 100. évfordulóján (Zalaegerszeg, 1986. október 8–10.)*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 183. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 47–61.
- HAJDÚ MIHÁLY 1994. *A középmagyar kor személynévtörténete (1526–1772)* 1–3. Akadémiai doktori értekezés. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1998. A kereszténység fölvetelének hatása a magyar névhasználatra. In: JANKOVICS JÓZSEF – MONOK ISTVÁN – NYERGES JUDIT – SÁRKÖZY PÉTER szerk., *A magyar művelődés és a kereszténység. A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai (Róma–Nápoly, 1996. szeptember 9–14.)* 1–3. Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság – Scriptum Rt., Budapest–Szeged. 2: 1062–1067.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2006a. A névkutató Szabó T. Attila. *Magyar Nyelv* 102: 284–287.
- HAJDÚ MIHÁLY 2006b. Álnév – fedőnév – jelige – internetnév. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Argumentum Kiadó, Budapest. 257–266.
- HEGEDŰS ATTILA 2015. Mai helynevek kutatása. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 189–206.
- HOFFMANN ISTVÁN 1993/2007². *Helynevek nyelvi elemzése*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 67. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HOFFMANN ISTVÁN 1999. A helynevek rendszerének nyelvi leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 37: 207–216.
- HOFFMANN ISTVÁN 2002. A magyar névkutatás az ezredfordulón. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ – PÉNTEK JÁNOS szerk., *Hungarológiai és dimenzionális nyelvszemlélet. Előadások az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson*. K. n., Debrecen–Jyväskylä. 9–22.
- HOFFMANN ISTVÁN 2003. *Magyar helynévkutatás. 1958–2002*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 7. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2007. Nyelvi rekonstrukció – etnikai rekonstrukció. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)*. Nyelv, nemzet, identitás 3. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 11–20.
- HOFFMANN ISTVÁN 2008. A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 46: 5–20.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 16. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2012. Funkcionális nyelvészet és helynévkutatás. *Magyar Nyelvjárások* 50: 9–26.
- HOFFMANN ISTVÁN 2015. A névtan és a társtudományok. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Budapest. 11–22.
- HOFFMANN, ISTVÁN – TÓTH, VALÉRIA 2015. Viewpoints on the cognitive-pragmatic description of personal names. *Word. Journal Of The International Linguistic Association* 61: 141–164.
- HORVÁTH ZITA 2006. Az egyelemű, átmeneti szerkezetű és kételemű nevek megjelenése a Bánffy-családok 14. századi okleveleiben. *Névtani Értesítő* 28: 7–20.
- JANITSEK JENŐ – FERENCZI RÉKA 2003. *Székelydáklya jelenkori és történeti hely- és családnevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 186. ELTE, Budapest.

- JANITSEK JENŐ – SZÖCS LAJOS 2003. *Szokolma történeti és jelenkori hely- és családnevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 184. ELTE, Budapest.
- JANITSEK JENŐ 2004. *Miklósvárszék történeti és jelenkori hely- és családnevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 188. ELTE, Budapest.
- JANITSEK JENŐ 2008. *A háromszéki Székföld jelenkori és történeti hely- és családnevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 201. ELTE, Budapest.
- JUHÁSZ, DEZSŐ 2006. Ungarische Onomatodialektologie: Ergebnisse, Tendenzen. In: TIMUŠKA, AGRIS ed., *Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists*. Latvian Language Institute University of Latvia, Rīga.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2011. Dimenzionális nyelvészet. In: BALÁZS GÉZA szerk., *Nyelvészetről mindenkinek. 77 nyelvészeti összefoglaló*. Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ Nonprofit Kft., Budapest. 61–64.
- KARÁDY VIKTOR 2009. A névmagyarosítások társadalomtörténeti összefüggései. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 41–55.
- KARÁDY VIKTOR – KOZMA ISTVÁN 2002. *Név és nemzet. Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig*. Osiris Kiadó, Budapest.
- KECSKÉS JUDIT 2007. „Nemzeti nevek” és a nemzeti öntudatra ébredés nevei. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)*. Nyelv, nemzet, identitás 3. Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 209–216.
- KISS JENŐ 2009. Elméleti deficit a dialektológiában? In: É. KISS KATALIN – HEGEDŰS ATTILA szerk., *Nyelvelmélet és dialektológia*. PPKÉ BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszéke – Magyar Nyelvészeti Tanszéke, Piliscsaba. 15–28.
- KNIEZSA ISTVÁN 1934/1965. Felvidéki családnevek. In: KNIEZSA ISTVÁN, *A magyar és szlovák családnevek rendszere*. Könyomatos kiadás, Budapest.
- KNIEZSA ISTVÁN 1943/2001². *Kelet-Magyarország helynevei*. Kisebbségkutatás Könyvek. Lucidus Kiadó, Budapest.
- KNIEZSA ISTVÁN 1947/1965. A magyar családnevek. In: KNIEZSA ISTVÁN, *A magyar és szlovák családnevek rendszere*. Könyomatos kiadás, Budapest.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003. A magyar és szlovák családnevek rendszere. In: KNIEZSA ISTVÁN, *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Budapest, Lucidus Kiadó, 255–349.
- KOI BALÁZS 2003. Több keresztnév adása Tiszabezdédén (1766–2000). *Névtani Értesítő* 25: 171–177.
- KOROMPAY KLÁRA 1978. *Középkori neveink és a Roland-ének*. Nyelvtudományi Értekezések 96. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KOROMPAY KLÁRA 2008. Középkori kultúra és irodalmi eredetű névadás: a *Trisztán-regény* nevei a középkori Magyarországon. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Balatonszárszó, 2007. június 22–24.)*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 387–394.
- KOROMPAY KLÁRA 2010. Mit nyújthat a helyesírás-történet a szinkron magyar családnév-tanulmányok munkálataihoz? In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvöldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NyME Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 57–66.
- KOZMA ISTVÁN 2007. A családnév-változtatás társadalmi funkciói és személyes motivációi Magyarországon a 19–20. században. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi*

- identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.).* Nyelv, nemzet, identitás 3. Nemzetközi Magyar-ságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 131–145.
- KOZMA ISTVÁN 2009. Közeledés, vagy az elkülönülés reprodukálása másként? In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 153–171.
- KOZMA JUDIT 2008. Konferencia a családnév-változtatásokról. *Magyar Nyelv* 104: 382–383.
- KRISTÓ GYULA 1976. *Szemponatok korai helyneveink történeti tipológiájához.* Acta Historica 55. József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged.
- KUBINYI FERENC 1885. A régi magyarok személynévei. *Turul* 3: 172–180.
- F. LÁNCZ ÉVA 2011. A tulajdonságra utaló családnevek kognitív nyelvészeti megközelítésben. *Névtani Értesítő* 33: 29–38.
- LANSZTYÁK ISTVÁN 2013. Kontaktushatás a tulajdonnevekben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelv-földrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a tulajdonnevek.* Savaria University Press, Szombathely. 43–68.
- MCsvA. = *Magyarországi hivatalos családnév-változtatások történeti adatbázisa (1815–1932).* Kutatásvezető: FARKAS TAMÁS – KÖVESDI ISTVÁN. [http://www.macse.hu/society/\[-\]nevvaltoztatások.php](http://www.macse.hu/society/[-]nevvaltoztatások.php) (2015. 05. 11.)
- MEZŐ ANDRÁS 1970. *A Várdai-birtokok jobbágynevei a XV. század közepéről.* A Kisvárdai Vármúzeum Kiadványai 3. Kisvárdai Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága, Kisvárdai.
- MIKESY GÁBOR 2009. A névváltoztatások földrajzi eloszlása 1895-ben: kísérlet a térinformatika alkalmazására a névmagyarosítások kutatásában. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 251–260.
- MIZSER LAJOS 2003. Három beregi falu családnevei. *Névtani Értesítő* 25: 128–133.
- MIZSER LAJOS 2005a. Bereg megyei családnévvizsgálatok. *Névtani Értesítő* 27: 39–43.
- MIZSER LAJOS 2005b. Dercen és Szernye családnevei. *Névtani Értesítő* 27: 43–49.
- MIZSER LAJOS 2005c. Ruszin etnonimek. *A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítvány Füzetek* 21: 29–31.
- MIZSER LAJOS 2006a. Izsnyéte vezetéknevei. *Névtani Értesítő* 28: 55–58.
- MIZSER LAJOS 2006b. Két népnév és ami körülöttük van (volt) nyelvjárásainkban. In: BENŐ ATTILA – SZILÁGYI N. SÁNDOR szerk., *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok.* A Szabó T. Attila Intézet Kiadványai 3. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár. 234–238.
- MIZSER LAJOS 2007. Ruszinokra utaló tulajdonnevek a 16. századi Bereg megyéből. *Névtani Értesítő* 29: 79–85.
- MIZSER LAJOS 2009a. A munkácsi várhoz tartozó falvak hely- és személynévei 1570-ben. *Névtani Értesítő* 31: 63–67.
- MIZSER LAJOS 2009b. A nyíregyházi tírjákók névváltoztatásai. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 215–221.
- MIZSER LAJOS 2010a. A ruszinok elnevezései a XVI–XVIII. században. *Magyar Nyelv* 106: 249–251.
- MIZSER LAJOS 2010b. Román családnevek Bereg megyében. *Névtani Értesítő* 32: 31–34.
- MIZSER LAJOS 2011. Rakamaz régi német családnevei. *Névtani Értesítő* 33: 71–75.
- MIZSER LAJOS 2011–2013. Bereg megye 1570. évi személynévei. *Magyar Nyelv* 107: 123–126, 251–254, 379–382, 507–510; 108: 121–124, 378–381, 505–510; 109: 123–126, 253–254, 375–382, 498–510.
- MIZSER LAJOS 2012. Beregi ruszin eredetű családnevek. *Névtani Értesítő* 34: 17–29.
- MIZSER LAJOS 2013a. Szlovák eredetű családnevek Bereg megyében. *Névtani Értesítő* 35: 179–194.

- MIZSER LAJOS 2013b. A nyelvek egymásra hatása a Bereg megyei családnevekben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a tulajdonnevek. A 2013. június 8-i dunaszerdahelyi tanácskozás előadásai*. Savaria University Press, Szombathely. 201–207.
- MOZGA EVELIN 2013. Szempontok az -s ~ -cs képzős ómagyar kori személyneveink vizsgálatához. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 9: 153–167.
- MOZGA EVELIN 2014. A Tihanyi összeírás (1211) személyneveinek vizsgálatáról. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 10: 165–178.
- ÖRDÖG FERENC 1991–1998. *Zala megye népességösszeírásai és egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1745–1771*. 1–4. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete – Zala Megye Önkormányzati Közgyűlése, Budapest–Zalaegerszeg.
- ÖRDÖG FERENC 2004. Személynév-kutatásunk helyzete és feladatai. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl. Névtani tanácskozás Jászberényben, 2003. október 14–18*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászsági Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 82–89.
- ÖRDÖG FERENC 2005. A 18. századi népességösszeírások és egyházlátogatási jegyzőkönyvek mint a névszociológia forrásai. *Névtani Értesítő* 27: 23–30.
- ÖRDÖG FERENC 2007. A keresztnévdívat településtörténeti, tisztelettörténeti és szociológiai motívációi a XVII–XVIII. században. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)*. Nyelv, nemzet, identitás 3. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 175–183.
- ÖRDÖG FERENC 2008. A XVIII. századi családnevek névszociológiai vizsgálata (Szolgák, szolgálók és más szolgarendűek neve). In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Balatonszárszó, 2007. június 22–24.)*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 423–429.
- PAIS DEZSŐ 1921–1922. Régi személyneveink jelentéstana. *Magyar Nyelv* 17: 158–163; 18: 26–34, 93–100.
- PAIS DEZSŐ 1966. *Régi személyneveink jelentéstana*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 115. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2000. *Az Árpád-ház névadása Géza fejedelemtől III. Andrásig*. Magyar Névtani Dolgozatok 168. ELTE, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2006. Az Anjou-kori személynevek kutatásának kérdései. *Névtani Értesítő* 28: 171–180.
- SLÍZ MARIANN 2008a. Az oklevélírási gyakorlat hatása a családnevek kialakulására a XIV. században. *Magyar Nyelv* 104: 186–196.
- SLÍZ MARIANN 2008b. Az egy személyre vonatkozó adatok mennyiségének szerepe a névtörténeti kutatásokban. *Névtani Értesítő* 30: 121–134.
- SLÍZ MARIANN 2008c. Melyiket a négy közül? A családnevek kialakulásának kérdése kognitív szemantikai keretben. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Balatonszárszó, 2007. június 22–24.)*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 468–474.
- SLÍZ MARIANN 2008d. Három névelméleti tanulmánykötetről. *Névtani Értesítő* 30: 267–277.
- SLÍZ MARIANN 2009a. A háromkirályok kultuszának hatása a középkori és kora újkorai névadásra. *Névtani Értesítő* 31: 91–103.

- SLÍZ MARIANN 2009b. Családnév vagy névszerkezet? Szempontok az Anjou-kori személynevek vizsgálatához. *Magyar Nyelv* 105: 291–300.
- SLÍZ MARIANN 2009c. Kognitív történeti névtan? A családnevek kialakulásának kérdése kognitív szemantikai keretben. In: KUNA ÁGNES – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Félúton 3. A III. Félúton konferencia kiadványa. Budapest, 2007. április 25–26.* [http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/\[-\]fuk07/sliz_VA_KA_T.pdf](http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/[-]fuk07/sliz_VA_KA_T.pdf) (2015. 07. 10.)
- SLÍZ MARIANN 2010. A történeti személynévkutatás terminológiájához. *Névtani Értesítő* 32: 157–172.
- SLÍZ MARIANN 2011a. *Személynévadás az Anjou-korban.* Históriaantik Könyvesház Kiadó, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2011b. *Anjou-kori személynévtár (1301–1342).* Históriaantik Könyvesház Kiadó, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2011c. Dominák és relicták: a nem és a társadalmi státusz hatása a 14. századi oklevelek női neveire. In: CSISZÁR GÁBOR – DARVAS ANIKÓ szerk., *Klárások. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére.* ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest. 311–317.
- SLÍZ MARIANN 2011d. *Személynevek a középkori Magyarországon.* Attraktor Kiadó, Máriabesnyő.
- SLÍZ MARIANN 2011e. A patrocíniumok és a személynév-gyakoriság összefüggései. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 6: 163–173.
- SLÍZ MARIANN 2012a. Terminusok keletkezése és változása. *Névtani Értesítő* 34: 149–156.
- SLÍZ MARIANN 2012b. Tulajdonnév és kategorizáció. *Magyar Nyelv* 108: 282–291, 400–410.
- SLÍZ MARIANN 2013. Névtörténet, genealógia és mikrotörténelem. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 9: 139–152.
- SLÍZ MARIANN 2014a. A megkülönböztető névelemek és az oklevélírói gyakorlat. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 10: 155–164.
- SLÍZ MARIANN 2014b. Formai szempontok alkalmazhatósága a történeti családnevek vizsgálatában. *Magyar Nyelv* 110: 285–292.
- SLÍZ MARIANN 2015. Általános névtani kérdések. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Budapest. 93–114.
- SLÍZ MARIANN megj. e. A személyneveket érintő kontaktushatások tipológiája. Ómagyar kori oklevelek tanúságtétele. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 11. Megjelenés előtt.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- T. SOMOGYI MAGDA 2009. Családnév-változtatás az írói névadásban. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban.* Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 313–329.
- T. SOMOGYI MAGDA 2015. Az írói névadás vizsgálata. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Budapest. 207–226.
- STOHL RÓBERT 2006. Balinka családnevei és változataik az anyakönyvekben (1757–1830). *Névtani Értesítő* 28: 35–43.
- SZABÓ ISTVÁN 1937. *Ugocsa megye.* Magyarság és nemzetiség. Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből I/1. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2011. A Tihanyi alapítólevél személynevei I. Középkori okleveleink teonimái. *Névtani Értesítő* 33: 9–28.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2012. Név, anyanyelv, identitás összefüggései a középmagyar kor bozorkánypereinek tükrében. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 133–142.

- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2013. A Tihanyi alapítólevél személynevei II. Az alapítólevél hagonimái. *Névtani Értesítő* 35: 157–178.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2014. *A Tihanyi apátság alapítólevele. Az alapítólevél szövege, diplomatikai és nyelvi leírása*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- [SZENT-IVÁNYI ZOLTÁN] 1895. *Századunk névváltoztatásai. Helytartósági és miniszteri engedéllyel megváltoztatott nevek gyűjteménye 1800–1893*. Eredeti okmányok alapján összeállította a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság egyik igazgató-választmányi tagja. Hornyánszky Viktor kiadása, Budapest.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2009. Egy tömeges névváltoztatás története és tanulságai: Kislőd, 1868. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Gondolat Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 223–233.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2010. A magyar és a német családnévrendszer kontrasztív vizsgálata – különös tekintettel a népnevekből kialakult családnevekre. In: ZIMÁNYI ÁRPÁD szerk., *A tudomány nyelve – a nyelv tudománya. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a magyar nyelv évében. A XIX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Eger, 2009. április 16–18. MANYE 6. MANYE – Eszterházy Károly Főiskola, Székesfehérvár–Eger*. 245–252.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2012. „Keresztény” családnevek – a kereszténység művelődéstörténeti lenyomatai a magyar és a német családnévanyagban. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvfeldrajztól a névföldrajzig III. Nyelvjárás – néprajz – művelődéstörténet. A 2012. június 4-i sárvári tanácskozás előadásai*. Savaria University Press, Szombathely. 61–77.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2013. Magyar–német nyelvi kölcsönhatások a családnevek tükrében. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvfeldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek. A 2013. június 8-i dunaszerdahelyi tanácskozás előadásai*. Savaria University Press, Szombathely. 155–167.
- SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ 2015. Mai személynevek kutatása. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 145–164.
- TAMÁS EDIT 1996. A szlovák–magyar–ruszin nyelvhatár a történelmi Zemplén és Ung megyében. In: HATTINGER GÁBOR – VIGA GYULA szerk., *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei (Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga)*. Hermann Ottó Múzeum, Miskolc. 9–38.
- TÓTH VALÉRIA 2009. Adalékok személynévi eredetű településneveink nyelvi kérdéseihez. *Magyar Nyelvjárások* 47: 43–59.
- TÓTH VALÉRIA 2010. Széljegyzetek a Szovárd-kérdéshez. *Magyar Nyelvjárások* 48: 5–21.
- TÓTH VALÉRIA 2013. A középkori források személyjelölő szerkezeteinek névszociológiai értéke. *Magyar Nyelvjárások* 51: 17–57.
- TÓTH VALÉRIA 2014a. Szempontok a középkori források személynévi adatainak értékeléséhez. *Nyelvtudományi Közlemények* 109: 227–254.
- TÓTH VALÉRIA 2014b. Szempontok a 13–14. századi nemzetségnevek értékeléséhez. *Századok* 148: 471–494.
- TÓTH VALÉRIA 2014c. A személynévadás és személynévhasználat névelméleti kérdései. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 10: 179–204.
- TÓTH VALÉRIA 2015a. Történeti helynévkutatás. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Budapest. 165–188.
- TÓTH VALÉRIA 2015b. *Személynevek és helynevek rendszerkapcsolatai a régi magyar nyelvben*. Akadémiai doktori értekezés. Budapest.

- TÖRÖK GÁBOR 1961. Ötszáz éves híradás a szlavóniai magyarságról. *Magyar Nyelv* 57: 236–242, 360–363.
- TRUNKI PÉTER 2011. A moldvai Forrófalva és környéke családnevei a 17–18. században. *Névtani Értesítő* 33: 59–70.
- ÚCSN. = HAJDÚ MIHÁLY 2012. *Újmagyarkori családneveink tára. XVIII–XXI. század. I. Adatok.* Szerzői kiadás, Budapest.
- UDVARI ISTVÁN 2003. Bács vármegyei szerb és horvát községek elöljáróinak keresztnévei a tereziánus úrbérrendezés idején. *Névtani Értesítő* 25: 160–167.
- VARGA JÓZSEFNÉ [HORVÁTH MÁRIA] 2005. A Felső-Rábaköz családneveinek jelentéstani vizsgálata. *Névtani Értesítő* 27: 49–61.
- VARGA JÓZSEFNÉ [HORVÁTH MÁRIA] 2006a. 18. századi családnevek a Felső-Rábaközben. *Névtani Értesítő* 28: 21–33.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2006b. *Történeti személynévek a Rábaközben (1690–1895).* VH-Famulus Bt., Győr.
- VARGA JÓZSEFNÉ [HORVÁTH MÁRIA] 2008. Osli keresztnévadásának története napjainkig. *Névtani Értesítő* 30: 135–144.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2009. Győr és Kapuvár 18. századi családnevei. *Névtani Értesítő* 31: 69–82.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2010a. Több keresztnév választása a 18. században Újvárosban. *Névtani Értesítő* 32: 35–47.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2010b. A XVIII. századi győr-újvárosi személynévhasználat. Szociolingvisztikai szempontú megközelítés. *Magyar Nyelv* 106: 410–424.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2011. *A Győr vármegyei Újváros XVIII. századi személynévei.* Magyar Névtani Értekezések 5. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke, Budapest.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2012. A városi névadási szokások megjelenése a XVIII. és XIX. századi rábaközi keresztnévvalasztásban. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 159–170.
- VÁRNAI JUDIT SZILVIA 2005. *Bárhogy nevezzük... A tulajdonnév a nyelvben és a nyelvészetben.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 42. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- VINCZE SZABINA 2007. Keresztnévadási szokások Pornóapáti (1780–1980). *Névtani Értesítő* 29: 107–116.
- VÖRÖS FERENC 2006. Gondolatok a magyar és a szlovák családnevek összevetéséhez. *Névtani Értesítő* 28: 45–54.
- VÖRÖS FERENC 2010. *Családnevek térképlapjainak nyelvföldrajzi vallomása.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 235. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- VÖRÖS FERENC szerk. 2010. *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NyME Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2011. Hol tartanak a mai magyar családnévatlasz munkálatai? *Névtani Értesítő* 33: 191–202.
- VÖRÖS FERENC szerk. 2011. *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig II. Családnév – helynév – kisebbségek. A 2011. november 5-i győri tanácskozás előadásai.* Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC szerk. 2012. *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig III. Nyelvjárás – néprajz – művelődéstörténet. A 2012. június 4-i sárvári tanácskozás előadásai.* Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2013. *Mutatványok az 1720-as országos összeírás névföldrajzából.* Savaria University Press, Szombathely.

- VÖRÖS FERENC szerk. 2013. *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek. A 2013. június 8-i dunaszerdahelyi tanácskozás előadásai.* Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2014. *Kis magyar családnévatlasz.* Kalligram Kiadó, Pozsony.
- ZELLIGER ERZSÉBET 2005. *A Tihanyi Alapítólevél.* Bencés Kiadó, Pannonhalma.
- ZELLIGER ERZSÉBET 2010. *Név – szó – földrajz Lőrinczétől Lőrinczyig. A családnevek morfológiai kérdései.* In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NyME Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 47–56.

N. FODOR JÁNOS
Eötvös Loránd Tudományegyetem

JÁNOS N. FODOR, Historical Anthroponomastics

This paper discusses the achievements of historical anthroponomastics in the new millennium. Besides describing trends with decades of tradition in this field, the author presents new research possibilities. The history of the distinct types of personal names have been explored to varying extent by scholars: a number of works have examined the historical, pragmatic and socio-onomastic questions of the development of family names; and traditional data collection and analysis has also been carried out with respect to Christian names. While the field of examining historical by- and nicknames has provided the fewest new results. Special emphasis is placed on reviewing the achievements of the earliest phase of historical anthroponomastic studies, as several repertories and comprehensive works have been published lately which contribute to the revision of earlier research results. The paper also discusses geonomastic research, which emerged after the turn of the millennium, and presents the latest results of examining family name changes. General problems of taxonomic and typological analyses of historical personal names as well as the latest theoretical (e.g. cognitive) approaches to name development are also examined in the paper.